O'ZBEKISTON GENDER KOMISSIYASI

UNFPA

Гендер зўравонлик бўйича ички ишлар органлари томонидан ҳуқуқни муҳофаза қилиш хизматларини тақдим этишнинг

СТАНДАРТ ОПЕРАЦИОН ИШ ТАРТИБЛАРИ

Мазкур стандарт операцион иш тартиблари гендер зўравонликдан жабрланганлар учун ихтисослаштирилган хизматларни тақдим этувчилар учун мўлжалланган

Ички ишлар органлари хизматларни тақдим этувчи давлат, хусусий ташкилотлари/ муассасаларининг мутахассислари фойдаланишлари мумкин

Гендер зўравонлик бўйича ички ишлар органлари томонидан ҳуқуқни муҳофаза қилиш хизматларини тақдим этишнинг

СТАНДАРТ ОПЕРАЦИОН ИШ ТАРТИБЛАРИ

Baktria press

Тошкент –2021

УЎК 343.13(083.74)
КБК 67.408
30ц
Г 34

Гендер зўравонлик бўйича ички ишлар органлари томонидан ҳуқуқни муҳофаза қилиш хизматларини тақдим этишнинг стандарт операцион иш тартиблари [Матн]: йўриқнома / адаптация бўйича мутахассис В. О. Самадович. — Тошкент: Baktria press, 2021. — 48 б.

Мазкур «Гендер зўравонлик бўйича ички ишлар органлари томонидан ҳуқуқни муҳофаза қилиш хизматларини тақдим этишнинг стандарт операцион иш тартиблари” Репродуктив саломатликни сақлаш бўйича Шарқий Европа институтининг (ШЕРСИ), Руминия (Бош координатор: Ионела Хорга) мутахассислари томонидан ишлаб чиқилган материалларга асосланган ва Ўзбекистон Республикасининг миллий контекстига мослаштирилган.

«Гендер зўравонлик бўйича ички ишлар органлари томонидан ҳуқуқни муҳофаза қилиш хизматларини тақдим этишнинг стандарт операцион иш тартиблари» Ўзбекистон Республикаси Гендер тенгликни таъминлаш масалалари бўйича Комиссиясининг 2020 йил, 16 июль 4-сонли баёни (17–18-бандлар) билан амалиётга тадбиқ қилиш учун тасдиқланган.

Ҳужжатни мослаштириш бўйича мутахассис:

Вахидов Олег Самадович — UNFPA/БМТнинг Аҳолишунослик Жамғармасининг Ўзбекистондаги ваколатхонаси миллий маслаҳатчиси.

Ҳужжат UNFPA/БМТнинг Аҳолишунослик Жамғармасининг Ўзбекистондаги ваколатхонаси томонидан нашр этилган, 2021 й.

Ушбу нашрда акс эттирилган кўрсатма ва ёндашувлар ҳужжатни адаптацияси бўйича мутахассисларга тегишли ва UNFPA, Бирлашган Миллатлар Ташкилоти ва унинг таркибидаги ташкилотларнинг муносабатини акс эттирмаслиги мумкин.

ISBN 978-9943-7109-8-6
© Baktria press, 2021

Мундарижа

АТАМАЛАР ЛУҒАТИ. 4

ҚИСҚАРТМАЛАР 8

1. ГЕНДЕР ЗЎРАВОНЛИККА ИДОРАЛАРАРО ЖАВОБ ҚАЙТАРИШНИНГ АСОСЛАРИ 9

1.1. Мақсад ва вазифалар 9
1.2. Қўлланилиши 9
1.3. Гендер зўравонликка жавобан фаолиятнинг асосий принциплари 10
1.3.1. Гендер зўравонликка жавобан идоралараро ҳамкорликнинг асосий принциплари. . . . 10
1.3.2. Гендер зўравонлик жабрланувчилари билан ишлаш принциплари 11
1.4. Гендер зўравонликни бошдан кечирганликни/кечираётганлигини кўрсатувчи белгилари . . 12
1.4.1. Жабрланувчиларнинг ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлар хизматларидан фойдаланишига тўсқинлик қилувчи омиллар 12
1.4.2. Гендер зўравонликни бошдан кечирганликни/кечираётганлигини кўрсатувчи белгилар 12
1.4.3. Гендер зўравонликни бошидан кечирганликни/кечираётганликни кўрсатувчи хулқ-атвор 13
1.5. Гендер зўравонликнинг жабрланувчиси билан ўзаро муносабат қандай бўлиши лозим . . . 13

2. ГЕНДЕР ЗЎРАВОНЛИК ЖАБРЛАНУВЧИСИГА ТАҚДИМ ЭТИЛАДИГАН ХИЗМАТЛАР БЎЙИЧА СТАНДАРТ ОПЕРАЦИОН ИШ ТАРТИБЛАРИ 14

2.1. Гендер зўравонлик жабрланувчисини аниқлаш/идентификация 14
2.2. Гендер зўравонлик ҳодисаларини баҳолаш 15
2.3. Хизмат тақдим этиш/Аралашув 16
2.3.1. Суриштирув 17
2.3.2. Далиллар тўплаш 17
2.3.3. Гендер зўравонликнинг такрорланмаслиги учун ҳуқуқий ёрдам 18
2.3.4. Хавфларни баҳолаш ва бошқариш 18
2.4. Гендер зўравонлик ҳолатини ҳужжатлаштириш 19
2.5. Бошқа хизмат тақдим этувчиларга йўналтириш /қайта йўналтириш 20

МАВЗУГА ОИД РЕСУРСЛАР/ҲУЖЖАТЛАР 22

1-илова. Дастлабки скрининг учун хизмат тақдим этувчи томонидан гендер зўравонлик инцидентини/ҳодисасини рўйхатга олиш шакли 23
2-илова. Гендер зўравонлик ҳодисаси ҳақида суриштирув ўтказишда сўров режаси (намуна) 31
3-илова. Жинсий (интим) шериклари ёки бошқа оила аъзолари томонидан зўравонликка учраган хотин-қизлар учун шахсий хавфсизлик режаси. 33
4-илова. Ҳимоя ордери намунаси 34
6-илова. Гендер зўравонлик жабрланувчиларини бошқа хизмат тақдим қилувчиларга йўналтириш мумкин бўлган ташкилот ва муассасалар каталоги/маълумотлар базаси 37
7-илова. Гендер зўравонликка жавобан ички ишлар органларининг профилактика инспекторига эслатма 38
8-илова. Гендер зўравонликка чек қўйиш ва унинг олдини олиш бўйича ички ишлар органи профилактика инспекторлари фаолиятининг йўриқномаси схемаси 41

АТАМАЛАР ЛУҒАТИ

Зўравонлик — шахсга/шахслар гуруҳига нисбатан жисмоний, руҳий, жинсий ёки иқтисодий таъсир ўтказиш ёки бундай таъсир ўтказиш чораларини қўллаш билан таҳдид қилиш орқали уларнинг ҳаёти, соғлиғи, жинсий дахлсизлиги, шаъни, қадр-қиммати ва қонун билан ҳимоя қилинадиган бошқа ҳуқуқлари ҳамда эркинликларига тажовуз қиладиган ғайриҳуқуқий ҳаракат (ҳаракатсизлик).

Тазйиқ — содир этилганлиги учун маъмурий ёки жиноий жавобгарлик назарда тутилмаган, хотин-қизларнинг шаъни ва қадр-қимматини камситадиган ҳаракат (ҳаракатсизлик), шилқимлик.

Хотин-қизларга нисбатан зўравонлик — бу хотин-қизларга жисмоний, жинсий ёки руҳий зарар/зиён етказадиган ёки азобланишига олиб келадиган, шу жумладан, ҳам жамоат ёки ҳам шахсий ҳаётда бундай ҳаракатларни содир этиш билан таҳдид қилиш ўзбошимчалик билан озодликдан маҳрум қилиш билан боғлиқ бўлган гендерга асосланган зўравонлик ҳаракати.

Гендер зўравонлик — хотин-қизларнинг эркаклар билан тенг асосда ҳуқуқ ва эркинликлардан фойдаланишини жиддий чекловчи камситиш шакли (БМТнинг "Хотин-қизларга нисбатан камситишнинг барча шаклларига барҳам бериш тўғрисида"ги Конвенцияси (CEDAW), Хотин-қизларга нисбатан зўравонлик тўғрисидаги 19-сонли умумий тавсиялар, 1-банд).

Гендер зўравонлик/тазйиқдан жабрланувчи (гендер зўравонликни бошидан кечирган жабрланувчи — ўзига нисбатан тазйиқ ва зўравонлик содир этилиши таҳдиди остида бўлган ёки тазйиқ ва зўравонлик натижасида жабрланланган, шу жумладан 18 ёшга тўлмаган, аёл жинсидаги шахс.

Зўравонликни содир этувчи шахс — бошқа шахсга нисбатан зўравонлик хатти-ҳаракатини тўғридан тўғри қўллаб-қувватлайдиган ёки унинг иродасига қарши бошқача тарзда суиистеъмолликлар содир этувчи шахс, гуруҳ ёхуд ташкилот. (Гендер зўравонлик бўйича гуманитар операцияларнинг асосий принциплари: фавқулодда вазиятларда жинсий зўравонликнинг олдини олиш ва унга жавоб чораларини кўриш).

Оиладаги зўравонлик — бу оила аъзоси бўлган шахс томонидан уйда ёки жамоат жойида содир этилиши мумкин бўлган жисмоний, руҳий, иқтисодий, жинсий, зўравонлик ҳаракатларининг барчаси (Европа Кенгаши, Хотин-қизларга нисбатан зўравонликнинг олдини олиш ва унга қарши курашиш тўғрисидаги конвенция, СЕЦ № 210).

Вояга етмаганларнинг никоҳи — ўғил болалар ва қиз болалар учун қонун билан чекланган ёшгача расмий ёки норасмий никоҳ. Одатда, бу ҳолатлардан қизлар кўпроқ азият чекади (ЮНИСЕФ, Вояга етмаганларнинг никоҳлари, 2012).

Иш жойи — ўзи билан тузилган шартномага мувофиқ меҳнат мажбуриятларини амалга ошириш ёки хизмат вазифаларини бажариш учун бўлиши ёки бориши лозим бўлган, иш берувчи томонидан бевосита ёки билвосита назорат қилинадиган жой.

Жисмоний зўравонлик — хотин-қизларга нисбатан оғирлиги турли даражада бўлган тан жароҳатлари етказиш, хавф остида қолдириш, ҳаёти хавф остида қолган шахсга ёрдам кўрсатмаслик, зўравонлик хусусиятига эга бошқа ҳуқуқбузарликлар содир этиш, жисмоний таъсир ўтказиш ёки бундай таъсир ўтказишнинг ўзга чораларини қўллаш билан таҳдид қилиш-қизларга нисбатан оғирлиги турли даражада бўлган тан жароҳатлари етказиш, хавф остида қолдириш, ҳаёти хавф остида қолган шахсга ёрдам кўрсатмаслик, зўравон.

Иқтисодий зўравонлик — хотин-қизларга нисбатан турмушда, иш жойларида ва бошқа жойларда амалга оширилган зўравонлик шакли, хотин-қизларнинг нормал яшаш ва камол топиш учун озиқ-овқат, уй-жой ҳамда бошқа зарур шарт-шароитлар билан таъминланишга бўлган ҳуқуқини, мулк ҳуқуқини, таълим олиш ҳамда меҳнатга оид ҳуқуқини амалга оширишни чеклашга олиб келадиган ҳаракат (ҳаракатсизлик).

Руҳий зўравонлик — хотин-қизларни ҳақоратлаш, уларга туҳмат қилиш, таҳдид қилиш, уларнинг шаънини, қадр-қимматини камситиш, шунингдек, уларнинг хоҳиш-иродасини чеклашга қаратилган бошқа ҳаракатларда ифодаланадиган зўравонлик шакли, шу жумладан репродуктив соҳада назорат қилиш, тазйиқ ва зўравонликдан жабрланувчида ўз хавфсизлиги учун хавотир уйғотган, ўзини ҳимоя қила олмасликка олиб келган ёки руҳий соғлиғига зарар етказган ҳаракат (ҳаракатсизлик).

Жинсий зўравонлик — хотин-қизларга нисбатан уларнинг розилигисиз шаҳвоний хусусиятга эга ҳаракатларни содир этиш орқали жинсий дахлсизликка ва жинсий эркинликка тажовуз қиладиган зўравонлик шакли, шунингдек, зўрлик ишлатиш ёки зўрлик ишлатиш билан таҳдид қилиш ёхуд аёл жинсидаги вояга етмаган шахсларга нисбатан ахлоқсиз ҳаракатлар содир этиш орқали учинчи шахс билан жинсий алоқа қилишга мажбурлаш.

Жинсий шерик — жинсий ҳаётдаги шериклар, улар ўртасидаги муносабатлар расмий (рўйхатдан ўтказилган ёки фуқаролик никоҳида яшайдиган эр-хотинлар) ёки норасмий (ошуқ-маъшуқлар ёки тасодифий жинсий алоқа) бўлиши мумкин.

Жинсий шерик томонидан зўравонлик — бу бутун дунёдаги аёллар бошидан ўтказадиган зўравонликнинг энг кенг тарқалган зўравонлик шакли бўлиб, у ҳозирги вақтдаги ёки собиқ жинсий шериги томонидан аёлларга ва ўсмир қизларга уларнинг розилигисиз қўлланиладиган жинсий, руҳий ва жисмоний хусусиятларга эга қатор мажбурлаш ҳаракатларидан иборат.

Жинсий таҳқирлаш/шилқимлик — гендер зўравонликка учраган шахс билан қандай муносабатда эканлигидан қатъи назар ҳар қандай шахс томонидан ҳар қандай ҳолатда, шу жумладан уйдан ташқарида ва иш жойида мажбурлаб содир этилган ҳар қандай шаҳвоний ҳаракат, жинсий алоқага киришишга уриниш, номақбул шаҳвоний изоҳлаш ёки хушомадгўйлик қилиш ёхуд трафик ҳаракатлари ёки бошқача тарздаги шаҳвоний ҳаракатлар (Жаҳон соғлиқни сақлаш ташкилоти, 2002,Зўравонлик ва саломатлик ҳақида бутунжаҳон маърузаси).

Зўрлаш/зўрлашга уриниш — жисмоний куч ёки бошқа йўллар билан мажбурлаш орқали эркак жинсий олатини, шунингдек тананинг бошқа қисмлари ёки буюм билан ҳатто бироз бўлса ҳам қинга ёки анусга киритиш. Бундай ҳаракатлар жинсий зўрлашга уриниш ҳисобланади (Жаҳон соғлиқни сақлаш ташкилоти (ЖССТ), 2002 йил, Зўравонлик ва саломатлик ҳақида бутунжаҳон маърузаси).

Одам савдоси — одамларга таҳдид қилиш, куч ишлатиш ёки мажбурлашнинг бошқа шакллари, жумладан, ўғирлаш, фирибгарлик, алдов, ваколатни суиистеъмол қилиш ёки лавозимдан фойдаланиш ёки пора бериш орқали, бошқа шахсни назорат қилувчи шахснинг розилигини олиш учун одамларни ишга олиш, ташиш, топшириш, яшириш ёки эксплуатация қилиш. Эксплуатация, ҳеч бўлмаганда,бошқа шахсларни фоҳишабозлик ёки жинсий эксплуатация қилишнинг бошқа шаклларига мажбурлаш, мажбурий меҳнат ёки хизматлар, қуллик ёки шунга ўхшаш урф-одатлар, эрксизлик ёхуд зўрлик йўли билан одамни ўз ички органларидан маҳрум қилишни ўз ичига олади (Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг Трансмиллий уюшган жиноятчиликка қарши курашиш Конвенцияси томонидан тасдиқланган Одам савдосига қарши курашиш ва ундан огоҳлантириш бўйича Баённома).

Жинсий эксплуатация — шаҳвоний мақсадда ҳолатнинг заифлигидан, хукумронлик ёки ишончни, шу жумладан, бироқ бу билан чекланмасдан бошқа инсонни жинсий эксплуатациясидан пулли, ижтимоий ва

сиёсий фойда олишда ҳар қандай суиистеъмол ёки суиистеъмолликка уриниб кўриш. (БМТ Бош котибининг жинсий эксплуатация қилиш ва таҳқирланишдан ҳимоя қилиш бўйича бюллетени (PSEA)(ST/SGB/2003/13).

Тазйиқ ва зўравонликнинг олдини олиш — хотин-қизларга нисбатан тазйиқ ва зўравонлик содир этишга олиб келадиган сабаблар ҳамда шарт-шароитларни аниқлаш ва бартараф этишга, жамиятда хотин-қизларнинг зўравонликдан холи бўлиш ҳуқуқларидан хабардорлигини оширишга қаратилган иқтисодий, ижтимоий, ҳуқуқий, тиббий ва бошқа чора-тадбирлар тизими.

Тазйиқ ва зўравонликдан ҳимоя қилиш — хотин-қизларнинг ҳаёти, соғлиғи учун пайдо бўлган хавфни бартараф этиш, тезкор чора-тадбирларни талаб қиладиган ҳаётий вазиятлар юз берганда хотин-қизларнинг хавфсизлигини таъминлаш, шунингдек жабрланувчига нисбатан тазйиқ ўтказган ва зўравонлик содир этган шахснинг такроран ғайриқонуний хатти-ҳаракатларига йўл қўймаслик мақсадидаги иқтисодий, ижтимоий, ҳуқуқий, ташкилий, психологик ва бошқа тусдаги кечиктириб бўлмайдиган тадбирлар тизими.

Гендер зўравонлик жабрланувчисига тақдим этиладиган асосий хизматлар — хотин-қизларга нисбатан зўравонликни бошдан кечираётган ҳар қандай аёл, қиз ёки боланинг ҳуқуқлари, хавфсизлиги ва фаровонлигини таъминлаш учун минимал даражада талаб қилинадиган хизматларнинг асосий тўплами. Гарчи асосий хизматлар ҳар бир мамлакат ёки турли жойларда бир хил тарзда тақдим этилмаса-да, улар соғлиқни сақлаш, психологик қўллаб-қувватлаш, ижтимоий таъминот ва фаровонлик, хуқуқни мухофаза қилиш органлари ва ижтимоий хизматлар кўрсатувчи каби давлат ташкилотларнинг мутахассисларни хизматлари сингари универсал хизматлар комбинациясини ўз ичига олади.

Қайта йўналтириш — гендер зўравонлик жабрланувчисининг ўз иши хусусида индивидуал мутахассис ёки муассаса билан алоқага қириш жараёни, ҳамда мутахассислар ёки муассасаларнинг жабрланувчини ҳар томонлама қўллаб-қувватлашини таъминлаш мақсадида биргаликда мулоқот қилиш ва биргаликда ишлаш жараёни саналади. Қайта йўналтириш тармоғидаги ҳамкорлар одатда турли давлат идоралари, хотин-қизлар ташкилотлари, жамоат ташкилотлари, соғлиқни сақлаш муассасалари ва бошқаларни ўз ичига олади (ЮНФПА 2010).

Қайта йуналтириш тизими — гендер зўравонликни бошидан кечирган жабрланувчиларнинг химоясини таъминлаш ва ёрдам бериш, уларнинг тўлиқ тикланишида ёрдам кўрсатиш ва ҳукуқ ҳамда имкониятларини кенгайтиришда, гендер зўравонлик олдини олиш ва зўравонликни содир этган шахсни таъқиб қилиниши каби умумий мақсадларга эга бўлган, ҳамкорлик тармоғида пухта аниқлаштирилган ва аниқ белгиланган (айрим холларда бир-бирини ўрнини тўлдирувчи) қайд этилган мажбуриятлар ва ваколатларга эга бўлган турли объектларни бирлаштирадиган мажмуавий институционал база. Қайта йўналтириш механизмлари самарали ўзаро алоқалар асосида ишлайди ҳамда аник ва оддий изчил қадамлардан иборат аниқ белгиланган йўллар ва иш тартибларни ўрнатадилар. (ЮНФПА 2010).

Гендер зўравонлик ҳодисалари ҳақида ҳисобдорлик — бир хизматлар тақдим этувчи томонидан бошқа хизматлар тақдим этувчиларга гендер зўравонликни бошидан кечирган жабрланувчини ошкор этиш; қайта йўналтириш жараёнида гендер зўравонлик ҳодисаси ҳақидаги маълумотни бошқа муассаса/ташкилот билан алмашинуви. Гендер зўравонликни бошидан кечирган жабрланувчи розилик ва алмашинув учун маълумотлар кўламини белгилаб бергандагина озгина истиснолар билан ҳисобдорлик амалга оширилиши мумкин.

Ҳуқуқни муҳофаза қилиш хизматини тақдим этувчилар — давлат/ҳукумат хизматчиси, прокуратура, ички ишлар органларининг ходими, ҳуқуқий масалалар бўйича маслаҳатчи, суд маъмурияти, адвокат, адвокат ёрдамчиси, гендер зўравонлик бошидан кечирган жабрланувчига ижтимоий хизматлар кўрсатувчи ташкилотларнинг ҳуқуқий ёрдам кўрсатиш бўйича ходимлари.

Тиббий хизмат тақдим этувчилар — мунтазам равишда тиббий хизматларни тақдим этувчи жисмоний ёки юридик шахс. Индивидуал тиббий хизмат кўрсатувчи тиббиёт, тиббий-санитар ходими ёки бошқа соғлиқни

сақлаш бўйича мутахассис ёки соғлиқни сақлаш масалалари борасида малакага эга бирон-бир ўқитилган шахс бўлиши мумкин. Тиббий хизматлар тақдим этувчи муассасаларга касалхоналар, клиникалар, оилавий шифокорлик пунктлари, шаҳар ва қишлоқ оилавий поликлиникалари, Репродуктив саломатлик маркази, перинатал марказлар, акушерлик ва гинекология, травматология, шошилинч тиббий ёрдам марказлари ва бошқа хизмат кўрсатиш пунктлари киради. Бирламчи тиббий-санитар ёрдам кўрсатувчилар таркибига тиббиёт ҳамширалари, доялар, оилавий шифокорлар ва бошқа мутахассислар киради. (ЖССТнинг клиник ва сиёсий тавсиялари глоссарийидаги таърифлар).

Психологик хизмат тақдим этувчилар — амалий психология соҳасида махсус тайёргарликка эга бўлган ва мунтазам равишда психологик хизматлар тақдим этувчи жисмоний шахс ёки муассаса. Якка тартибдаги психологик хизмат тақдим этувчи бўлиб психолог-маслаҳатчи, психотерапевт ёки инқирозли вазиятларда хотин-қизларга ёрдам бериш масалаларида малакага эга бўлган бирон бир махсус ўқитилган шахс.

Ижтимоий хизмат тақдим этувчилар — гендер зўравонлик жабрланувчиларнинг (ва уларнинг оиласи) оғир вазиятлардан чиқиб кетиши, маргинализацияси ва ижтимоий четланишларининг олдини олиш мақсадида уларнинг ижтимоий эҳтиёжларини қондириш бўйича чора-тадбирлар мажмуини таъминлайдиган давлат муассасалари ва фуқаролик жамияти субъектлари, шу жумладан нодавлат нотижорат ташкилотлари.

Ҳимоя ордери — тазйиқ ва зўравонликдан жабрланувчига давлат ҳимоясини тақдим этувчи, хотин-қизларга тазйиқ ўтказаётган ёки уларга нисбатан зўравонлик содир этган шахсга ёхуд бир гуруҳ шахсларга нисбатан қонунда белгиланган таъсир кўрсатиш чоралари қўлланилишига сабаб бўладиган ҳужжат.

Инқироз маркази/гендер зўравонлик жабрланувчинлари учун реабилитация маркази — оғир турмуш шароитида бўлган хотин-қизларга (ва уларнинг фарзандларига), шу жумладан, турли шакллардаги гендер зўравонликка дучор бўлганлар ёки зўравонлик остига тушиш хавфи юқори бўлган шахсларга ҳар томонлама ёрдам кўрсатишга мўлжалланган давлат ёки хусусий муассасалар, нодавлат нотижорат ташкилотлари.

Шелтер/бошпана — гендер зўравонлик барча кўринишларидан қутулмоқчи булган хотин-қизларнинг (уларни фарзандларини) ҳимоялаш мақсадида кўпинча давлат муассасалари ёки жамоатчилик ташкилотларни негизида ташкил этилган вақтинчалик яшаш жойи.

Кейс-менежмент (ёки ишни бошқариш) — мажмуавий хизматларни тақдим этишнинг тан олинган усули, бунда гендер зўравонлик жабрланувчиси инқирозли вазиятда муаммолар ечилишига ёрдам бериш мажбуриятига эга бўлган қўллаб-қувватлаш хизматларни диққат марказига жойлаштирилади. Бунда эҳтиёжларни баҳолаш, режалаштириш, хизматларни тақдим этиш ва мувофиқлаштириш, эришилган ижобий ўзгаришларни баҳолаш каби кейс-менежментнинг босқичларининг изчиллигини сақлаш мажбурий ҳисобланади ва у босқичлар қўллаб-қувватлаш хизмати ходимлари ҳамда гендер зўравонлик жабрланувчиси билан биргаликда олиб борилади.

Руҳий саломатлик — бу инсоннинг ўз қобилиятларини намоён эта олиши, оддий ҳаётий қийинчиликларга қарши курашиши, самарали ишлаб, ўзи яшаётган жамиятга ўз ҳиссасини қўша оладиган хотиржамлик ҳолатидир. Ушбу ижобий маънода психологик саломатлик инсон хотиржамлиги ва жамиятнинг самарали фаолиятининг асосидир.

Посттравматик синдром (ЖКС, жароҳатдан кейинги стресс ҳолати — ЖКСХ) — ташқи омиллар натижасида ўта кучли шикастланадиган оғир руҳий касаллик. Руҳий касалликларнинг клиник белгилари зўравонлик ҳаракатлари, марказий асаб тизими фаолиятининг бузилиши, камситилиш, яқин инсонларнинг ҳаёти учун қўрқув натижасида пайдо бўлади;

Руминация (Rumination) — (психиатрияда) хирахандон фикрлаш тури бўлиб, унда бошқа барча ақлий фаолият турларини четга суриб ташлайдиган, бир хил мавзу ёки ўй-ҳаёллар одамнинг миясида айланиб қолади;

Фобияли ҳулқ-атвор — ташқи дунёга нисбатан муносабатларнинг биронта турини танлашда ҳар қандай ҳақиқий (реал) асосли ёки асоссиз қўрқув (фобия) келиб чиқиши билан тавсифланади;

Аутоагрессия — бу шахснинг ўзи томонидан ўзига йўналтирилган бузғунчи фаолият/ҳаракат намоёни. Бузғунчилик ҳаракатлар деганда ўз жонига қасд қилиш, ўзига жароҳат етказиш, алкоголизм, гиёҳвандлик, ўз ўзини айблаш, ўзини ўзи ҳақорат қилиш тушунилади;

Виктимизация (лот. victim — қурбон, жабрланувчи) – жиноий тажовузкорлик жабрланувчисига айлантириш жараёни ёки якуний натижаси. Виктимизацияга жиноят содир этилган вақтда бошланадиган жараён сифатида қаралади. Юз берган воқеада "жабрланувчини айблашга" йўл қўйиш мумкин эмас;

Суд-тиббий далиллар — ЖССТ таърифига кўра суд-тиббий далиллардан "фақат судда фойдаланиш мақсадида ҳужжатлаштирилган қўшимча ва аногенитал жароҳатлар ҳамда эмоционал ҳолат, шунингдек жабрланувчи шахснинг танаси ёки кийимидан олинган намуна" сифатида фойдаланилади. "Бундай далиллар сўлак, маний, соч толаси, қов супачасида ўсадиган юнг, қон, сийдик, тола, бегона ашё ва тупроқдан иборат бўлади"

Қисқартмалар

БМТ	–	Бирлашган Миллатлар Ташкилоти
ДНК	–	Дезоксирибонуклеин кислота
ЖКС	–	Жароҳатдан кейинги синдром
ЖКСҲ	–	Жароҳатдан кейинги стресс ҳолати
ЖССТ	–	Жаҳон соғлиқни сақлаш ташкилоти
ИИБ	–	Ички ишлар бўлими
СОТ	–	Стандарт операцион иш тартиблари
ЮНИСЕФ	–	БМТнинг болалар жамғармаси
ЮНФПА	–	БМТнинг аҳолишунослик жамғармаси
CEDAW	–	"Хотин-қизларга нисбатан камситишнинг барча шаклларига барҳам бериш тўғрисида"ги Конвенцияси

1. Гендер зўравонликка идоралараро жавоб қайтаришнинг асослари

1.1. Мақсад ва вазифалар

Ҳуқуқни муҳофаза қилиш хизматларини тақдим этувчи воситачи сифатида ички ишлар органлари кўпинча тизимнинг бошланғич нуқтаси бўлганлиги сабабли, уларнинг жабрланувчи хотин-қизларнинг мурожаатларига бўлган жавоби, жабрланувчи хотин-қизлар бундай хизматдан фойдаланишни давом эттириш тўғрисида қарор қабул қилишларини ҳисобга олган ҳолда, кўпинча кенг қамровли хизматларни тақдим этишда ҳал қилувчи омил ҳисобланади. Баъзи ҳолларда эса, ички ишлар бўлимлари хотин-қизларнинг бундай қарор қабул қилиши керак бўлган вазиятнинг олдини олишлари мумкин.

Стандарт операцион иш тартиблари гендер зўравонликни бошдан кечирган шахсларга ёрдам кўрсатувчи ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлар (ИИБ) ходимларининг одатий ҳаракатларини аниқ ва батафсил тавсифлаб беради.

Гендер зўравонлик ҳодисаларига ҳуқуқни муҳофаза қилиш органларининг аралашуви бўйича стандарт операцион иш тартибларнинг мақсадлари қуйидагилардан иборат:

- гендер зўравонликни содир этиш сабаблари ва унинг келиб чиқиш шароитларини бартараф қилиш;
- гендер зўравонлик жабрланувчиларини самарали тарзда аниқлаш (ўзи бириктирилган ҳудуддаги вазиятни назорат қилиш, юзага келган вазиятга ўз вақтида чора кўриш);
- гендер зўравонликка жавобан ҳаракатларнинг барча босқичларида жабрланувчининг хавфсизлиги таъминлаш (имкон қадар, ўзи бириктирилган ҳудудда яшовчи ҳар фуқаро, биринчи навбатда, ногирон кишилар, вояга етмаган болалари бўлган кам таъминланган оилалар ҳақида маълумотга эга бўлиш; зўравонликка мойил, руҳий касал, муқаддам судланган, ўқотар қуролга эга бўлган, алкоголли ва гиёҳванд моддаларни истеъмол қилишга мойил бўлган шахсларни алоҳида назоратда ушлаб туриш);
- хизматлар сифатли ва келишилган ҳолда тақдим этилишини таъминлаш (профилактика инспектори жабрланувчи билан хизматларни албатта келишиши керак, жабрланувчига тўлиқ юридик ёрдам бера олиши учун олий юридик маълумотга эга бўлиши мақсадга мувофиқдир);
- гендер зўравонликка оид ҳужжатлаштиришни ҳамда маълумотларни тўплашни такомиллаштиришга ва ўзаро мувофиқлаштиришга кўмаклашиш (ички ишлар органи ходимлари келишилган ва тасдиқланган ҳужжатлар асосида гендер зўравонликка жавобан идоралараро ҳамкорлик доирасида бошқа хизмат тақдим этувчилар билан бирга иш олиб бориши мақсадга мувофиқ);
- гендер зўравонлик жабрланувчиларига тақдим этилган хизматларнинг махфийлигини кафолатлаш (жабрланувчи ўзи борасида ўтказилаётган тадбирлар ошкор этилмаслигига ишонч ҳосил қилган бўлиши керак);
- ички ишлар органларнинг ходимларини гендер зўравонлик жабрланувчиларга бошқа хизмат тақдим этувчилар (маҳалла фуқаролар йиғини, соғлиқни сақлаш, таълим муассасалари, вояга етмаганлар ишлари бўйича комиссия, инқироз/реабилитация марказлари, шелтер/бошпана) билан доимий алоқада бўлиши;
- фуқароларнинг ҳуқуқий саводхонлиги ва ҳуқуқий билим даражасини ошириш.

1.2. Қўлланилиши

Одил судлов хизматлари самарали бўлиши учун улар барча гендер зўравонлик жабрланувчилари фойдалана оладиган кенг кўламли имкониятларни кафолатлаши керак. Бу биринчи мулоқотдан ёки ҳисоботдаги маълумотларни алмашишдан бошлаб низоли вазият қатнашчиларини тегишли булган ҳуқуқий ҳимоя воситалари, руҳий ва тиббий ёрдам таъминлаш билан тугалланиши лозим.Одил судловнинг асосий хизматлари одил судловнинг барча расмий тизимлари, шу жумладан тегишли ҳуқуқий соҳалар-жиноий, фуқаролик,

маъмурий ва оилавий ҳуқуқ, шунингдек умумий ҳуқуқ, фуқаролик ҳуқуқи анъаналари ва динга асосланган одил судлов анъаналари учун универсал аҳамиятга эга.

Асосий хизматлар қуйидагиларни ўз ичига олади:

- гендер зўравонлик қайталашини олдини олиш чора-тадбирлари;
- дастлабки алоқа/контакт ўрнатиш;
- суриштирув;
- судгача бўлган жараён;
- суд;
- зўравонликни содир этган шахс/шахсларнинг жавобгарликка тортилиши, зарарни қоплаш, зиённи ёпиш;
- гендер зўравонлик жабрланувчисини ҳимоя қилиш;
- барча хизмат тақдим этувчилар ўртасида алоқа, ўзаро қўллаб-қувватлаш ҳамда ҳаракатларнинг мувофиқлаштирилганлиги.

Ички ишлар органи ходимлари гендер зўравонликнинг олдини олиш, суриштирув ва суд қарори билан жазо тайинлаш учун масъул бўлган одил судлов расмий тизимининг бир қисмини ўзида ифодалайди. Бундан ташқари, улар гендер зўравонлик жабрланувчилари учун кўпинча юридик ёрдам сўраб мурожаат қилиш учун биринчи қадам ҳисобланган энг муҳим жойлардан бири саналади. Ички ишлар органидан бошқа одил судлов хизматларини тақдим этувчилар гендер зўравонлик жабрланувчиларига ёрдам кўрсатишга кечроқ жалб этилиши ва уларнинг тартиб-таомиллари жуда ўзига хос бўлиши ҳамда муайян қонунлар билан тартибга солиниши туфайли мазкур стандарт операцион иш тартиблари фақат гендер зўравонликка ички ишлар органи томонидан жавоб қайтарилишига тааллуқли бўлади.

1.3. Гендер зўравонликка жавобан фаолиятнинг асосий принциплари

1.3.1. Гендер зўравонликка жавобан идоралараро ҳамкорликнинг асосий принциплари

Гендер зўравонликка идоралараро жавоб қайтариш. Гендер зўравонликка жавоб қайтариш гендер зўравонлик жабрланувчиларига асосий хизматлар кўрсатувчи барча давлат ва нодавлат идоралар, муассасалар ва ташкилотларнинг иштирокини ўз ичига олади.

Жабрланувчининг эҳтиёжларига қаратилган ёндашув. Гендер зўравонликка идоралараро жавоб қайтариш жараёнига жалб қилинган барча хизмат кўрсатувчилар учун гендер зўравонлик жабрланувчиларининг ҳуқуқлари, эҳтиёжлари ва истаклари устувор аҳамият касб этиши керак.

Ҳамкорлик. Гендер зўравонликка идоралараро жавоб қайтариш жараёнига жалб қилинган ташкилотлар/муассасалар ўртасида ўзаро самарали ҳамкорлик ва мувофиқлашув ўрнатилишини назарда тутади.

Жамоавий бошқарув. Идоралараро аралашув ва қайта йўналтириш, ҳаракатлар стратегияси ва режалари, шу жумладан, дастурларни режалаштириш, амалга ошириш, мониторинг қилиш ва баҳолашга тегишли бўлган қоидалар жамоавий иштирок этиш асосида, хусусан, бенефициар (фойда олувчи)лар иштирокида (қўлланилиши мумкин бўлган ҳолларда) амалга оширилиши керак.

Стратегик режалаштириш. Жамиятдаги гендер зўравонлик ҳодисаси билан курашишга қаратилган сиёсат ва дастурлар ҳар бир иштирок этувчи ташкилотнинг функционал жавобгарлигини кўрсатувчи аниқ мақсадлар ва ҳаракатлар билан умумий идоралараро стратегиялар тоифасига ўтказилиши керак.

Хизматларнинг мажмуалиги. Аралашув ва қайта йўналтириш тартиб-тамойиллари, шунингдек, ҳимоя чоралари ягона услубга асосланган соҳалараро ёндашувни талаб этади.

Олдини олиш. Самарадор кенг қамровли гендер зўравонликка идоралараро жавоб қайтариш ёндашуви ўз ичига устувор аҳамият сифатида зўравонликнинг олдини олиш ва профилактикани ҳам олади.

Ҳисобдорлик. Хизматларни кўрсатувчи барча ташкилотлар ва улар томонидан амалга оширилган тадбирлар ўзаро келишилган дастурлар ва қоидаларни амалга ошириш ва бажариш ҳамда ўз фаолиятида устувор принципларга риоя қилиш мақсадида умумий маълумот базаси учун ҳисобдорликни таъминлаш.

Барқарорлик. Гендер зўравонликка жавобан идоралараро кенгашиб ҳаракат қилаётган муассасалар/ташкилотлар, сиёсий ўзгаришларга, кадрлар алмашинуви ва кадрлар қизиқиши етишмаслигидан қатъи назар, барқарорлик ёндашувни амалга ошириш ва таъминлаш учун барча шарт-шароитларни яратишлари керак.

1.3.2. Гендер зўравонлик жабрланувчилари билан ишлаш принциплари

Хавфсизлик ва қўриқлаш. Гендер зўравонлик жабрланувчиларига ёрдамни ташкил этиш ва тақдим этишда жабрланувчининг хавфсизлиги устувор аҳамиятга эга бўлиши керак. Жабрланувчининг хавфсизлигини баҳолаш зўравонлик ҳолати аниқланганда ёки аёл гендер зўравонликдан жабр кўргани ҳақида хабар берган пайтда амалга оширилиши зарур. Маслаҳат жараёнида жабрланувчи, хизмат тақдим этувчи ва уларнинг бошқа ҳамкасбларига эҳтимолий зиён етмаслигига ишонч ҳосил қилиш учун жабрланувчига маслаҳат беришнинг дастлабки босқичида пайдо бўлиши мумкин бўлган хавфлар (масалан, эри, жинсий шериги, оила аъзолар, қўшнилар томонидан зўравонлик ҳаракатларини, маънавий босимни ва руҳий зўравонликни) ҳисобга олиниши зарур.

Махфийлик.Махфийликка риоя қилиш гендер зўравонлик жабрланувчисининг хавфсизлигини таъминлаш учун муҳим чора ҳисобланади. Гендер зўравонлик жабрланувчи тўғрисидаги ахборотнинг махфийлиги фақат зарур ахборотни унинг розилиги билангина алмашишни ўз ичига олади. Махфийликнинг сақланиши гендер зўравонлик жабрланувчиси ёрдам сўраб мурожаат қилганлиги натижасида ўзига таҳдид қилишмаслигини/ зўравонлик кўрсатилмаслигини кафолатлайди.

Англанган танлов. Ҳар қандай хатти-ҳаракат гендер зўравонлик жабрланувчисининг розилиги билангина ва онгли ёзма розилик олинганидан кейин амалга оширилиши керак.

Жабрланувчи эҳтиёжларининг устуворлиги. Гендер зўравонлик ҳодисаларга жавобан ҳаракатларни амалга ошириш даврида гендер зўравонлик жабрланувчисининг хоҳиш-истаклари, ҳуқуқлари ва қадр-қимматини ҳисобга олган ҳолда, жабрланувчининг ўз эҳтиёжларини аниқлай оладиган ва қарор қабул қила оладиган шарт-шароит яратишга йўналтирилган ёндашув жуда муҳим ҳисобланади. Ҳуқуқни муҳофаза қилиш хизматларини тақдим этувчилар гендер зўравонлик жабрланувчиларининг хавф остидалиги ва бошидан кечирган ҳодисанинг оқибатида заифлигини ҳисобга олган ҳолда, қарорлар қабул қилишда уларни қўллаб-қувватлашлари керак бўлади.

Зўравонлик ҳаракатларини содир этган шахсларнинг қонун олдида жавобгарлиги ёки жазонинг муқаррарлиги. Ҳуқуқни муҳофаза қилиш хизматларини тақдим этувчилар воқеанинг адолатли суриштирувини таъминлашда қонунбузарнинг узил-кесил жавобгарликка тортилишини назорат қилишлари зарур. Бунда улар жиноятчини аниқлаш учун барча саъй-ҳаракатларни ишга солиш, жиноятчини ўз зўравонлик ҳаракатларининг ҳуқуқий оқибатлари ҳақида хабардор қилиш ва ишни одил судловга ўтказиш учун барча ҳуқуқий чораларни кўришлари мақсадга мувофиқдир.

Камситилишнинг ман этилиши. Ёши, ирқи, миллий келиб чиқиши, дини, жинси, яшаш жойи, лаёқатсизлиги, оилавий ҳолати, таълим ва ижтимоий-иқтисодий мақомидан қатъи назар, гендер зўравонликни бошдан кечирган барча жабрланувчилар тенгдирлар, уларга тенг муносабат кўрсатилишига ва ижтимоий хизматлардан тенг фойдаланиш имкониятига эгалар.

1.4. Гендер зўравонликни бошдан кечирганликни/кечираётганлигини кўрсатувчи белгилари

Кўпгина ҳолларда гендер зўравонлик жабрланувчиси ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органларга ёрдам сўраб мурожаат қилгач, ўз фикрини ўзгартириши ва расмий шикоят беришдан воз кечиши мумкин. Бундан ташқари, уларнинг айримлари ёрдам сўраб қилинган мурожаатнинг ҳақиқий сабабини инкор этишга ҳаракат қиладилар.

1.4.1. Жабрланувчиларнинг ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлар хизматларидан фойдаланишига тўсқинлик қилувчи омиллар

Гендер зўравонлик жабрланувчилари зўравонликни содир этган шахс устидан расмий мурожаат қилишда ва ўзларига нисбатан зўравонлик қўлланиладиган муносабатлар/вазиятларга йўл қўйишда айрим тўсиқлардан қуйидагилар ҳисобланади:

- гендер зўравонлик нимани англатиши ва гендер зўравонлик хилма-хиллиги ҳақида хабардор эмаслик;
- зўравонлик ҳаракатларини содир этувчи шахсдан қўрқиш;
- уялиш, ижтимоий оқибатлардан қўрқиш, айниқса анъанавий ва диний ҳамжамиятларда истиқомат қилаётган бўлса;
- зўравонлик ҳаракатларини содир этган шахсга молиявий қарамлик (кўпинча ишсиз, пулсиз, яшаш жой йўқ аёллар ва қизлар гендер зўравонлик жабрланувчиларига айланади, бу уларга зўравонлик ҳаракатларини содир этган шахсдан кетиш имконини бермайди);
- кетиш имконини бермайдиган омиллар, хусусан, ҳамкорликка, оилага, мол-мулк объектларига, даромад келтирувчи умумий фаолиятга сарфланган маблағлар/инвестициялар;
- ажрашишни кейинга қолдиришни хаёлий умидлар, барқарор оилавий ришталар учун амалдаги соғлом асослар бўлмаганда ҳам оилавий мавқе билан боғлиқ белгиларни сақлаб қолиш;
- гендер зўравонликдан холи янги ҳаёт бошлаш мумкинлигига ишонмаслик;
- хабардорлик чеклангандек туюлиши ёки амалда мавжуд хизматлардан фойдаланиш имконияти йўқлиги;
- уларга ишонишмайди, деб қўрқиш;
- хизматлар уларга ёрдам таклиф эта олмайди, деб ўйлаш.

1.4.2. Гендер зўравонликни бошдан кечирганликни/кечираётганлигини кўрсатувчи белгилар

Қариндоши, қўшниси, хамкасби, ёки бошқа хизмат тақдим этувчиларга маълум бўлиб қолиши ва улар томонидан хабар берилиши мумкин бўлган шафқатсиз муносабат белгилари орқали гендер зўравонлик жабрланувчиларини аниқлаш имконияти мавжуд. Жабрланувчи ҳатто юридик процедуралардан ўтишни хоҳламаса ёки бундан қўрқса ҳам у бошқа йўллар орқали (мисол инқироз/реабилитация марказлари ёки хотин-қизларни қўллаб-қувватлаш марказлари) ёрдам олиши мумкин.

Гендер зўравонликни бошдан кечирганлигини/кечираётганлигини кўрсатувчи белгилар:

- тасодиф натижасида пайдо бўлиши мумкин бўлмаган, тузалишнинг ҳар хил босқичида бўлган тананинг бир нечта қисмида кўплаб жароҳатлар;
- сабаблари аниқ эмас /тушунтириб беролмайдиган жароҳатлар;
- тикланиши турли босқичда бўлган, айниқса қўлларда ва юздаги шилинган жойлар, жароҳатлар, кесилган, тишланган, куйган жойлар;
- кийим билан яширилган жароҳатлар;
- хавфни доим ҳис этиб туриш;
- ҳаммадан қўрқиш;
- алкоголь ёки гиёҳванд моддаларга ружу қўйиш;
- жисмоний реакциялар (жароҳат етказувчи воқеани эслаганда қалтираши ёки ҳушидан кетиши);
- расман бошқа манзилда яшовчи, бироқ узоқ вақт ота-онасиникида ёки бошқа қариндошлариникида гендер зўравонлик жабрланувчиси истиқомат қилиши.

1.4.3. Гендер зўравонликни бошидан кечирганликни/кечираётганликни кўрсатувчи хулқ-атвор

- зўравонликни содир этган шахс олдида ўзини ноқулай ҳис этиш, диққатини бир жойга жамлай олмаслик;
- зўравонлик ҳаракатларини содир этган жабрланувчининг хулқини оқлашга уриниш;
- зўравонлик ҳаракатларини содир этган шахс ўзгаришига қаттиқ ишониш;
- қатъиятсизлик;
- кўрсатмаларни, воқеаларни бошқача талқин қилиш;
- зўравонликни оқлаш тенденцияси (ҳамма одамлар зўравонлик ҳаракатларини содир этаётганлиги ҳақида фикр юритиш);
- инжиқлик ва ҳиссиётларнинг ўзгарувчанлиги;
- ҳиссиётни назорат қила олмаслик;
- қарор қабул қилишга қийналиш.

1.5. Гендер зўравонликнинг жабрланувчиси билан ўзаро муносабат қандай бўлиши лозим

Гендер зўравонликка учраган жабрланувчи билан ўзаро муносабатни ўрнатишда ички ишлар органи ходимига қуйидагилар тавсия этилади:

- ҳуқуқни муҳофаза қилиш органлари ходимининг мақоми билан боғлиқ бўлган ва гендер зўравонлик жабрланувчисини қўрқитиши мумкин бўлган ҳар қандай буюмларни (масалан, қурол, дубинка) имкон даражасида гендер зўравонлик жабрланувчиси билан гаплашадиган хонага олиб кирманг. Агар бунинг иложи бўлмаса ва бундай буюмлар сизда бўлиши шарт бўлса, буни гендер зўравонлик жабрланувчисига тушунтиринг ва бу унинг ҳолатига ҳеч қандай алоқаси йўқлигини таъкидланг;
- гендер зўравонлик жабрланувчиси билан, иложи борича, ўша жинсдаги ходим ўзаро муносабат ўрнатсин, одатда гендер зўравонлик жабрланувчиси эркак кишидан кўра аёл киши билан бемалол муносабатга киришади;
- зўравонлик ҳақидаги масалаларда ташаббусни ўз зиммангизга олинг — жабрланувчи ҳаммасини ўзи айтиб беришини кутманг. Бу у тушган вазият учун профессионал жавобгарликни ўз зиммангизга олишингизни кўрсатади ва ишончли муносабатлар ўрнатилишига ёрдам беради;
- оила аъзолари, дўстлари, фарзандлари ёки бошқа шахслар (таклиф этилган мутахассислардан ташқари) олдида жабрланувчига гендер зўравонлик ҳақида саволлар беришдан тийилинг;
- гендер зўравонликни бошдан кечирган жабрланувчилар билан муомала қилишда сабрли бўлинг. Улар инқирозли ҳолатда чалкаш ҳис-туйғуларга эга бўлиши мумкинлигини унутманг. Жабрланувчининг барча дардларини очиб-сочишига мажбурламанг. Агар у очилиб гаплашмаса, унга зўравонлик содир этилганлигига гумонларингиз ҳақидаги ўз фикрингизни айтинг;
- кераксиз танаффуслар қилманг ва жабрланувчи ўз кечинмалари ҳақидаги гапларини якунлаганидан сўнггина тушуниб олиш учун саволлар беринг;
- уни эътиборсиз ва изоҳларсиз тингламанг. Бу уни сизнинг унга ишонмаётганингиз, у ноҳақ, зўравонликни содир этган шахс эса ҳақ деб ўйлашга мажбур қилиши мумкин. Унинг кечинмаларига диққат билан қулоқ солинг ва унинг туйғулари тўғри эканлигига ишонтиринг;
- “танангиз тилини” ҳис қилинг. Сизнинг туришингиз, қўлингиз ва бошингиз ҳолати, юзингиз ифодаси ва овозингиз оҳанги — буларнинг барчаси жабрланувчига вазиятни қандай қабул қилаётганингиз ҳақида аниқ сигнал беради. Холис бўлинг ва уни қўллаб-қувватланг ҳамда у гапираётган нарсалар ҳақиқат эканлигини тасдиқланг. Жабрланувчига нисбатан ғазабланиш, ишонмаслик, ёқтирмаслик ёки жаҳлни ифодаловчи тана ишораларидан фойдаланманг;
- жабрланувчи сўзлашадиган тилда гапиринг, зарур бўлса таржимон таклиф қилинг;
- жабрланувчини чалғитиши мумкин бўлган касб билан боғлиқ сўзлар ва иборалардан фойдаланманг;
- саволлар ва ибораларни ҳамдардлик оҳангида қулай ва холис ишлатинг;

- "Нима учун зўравонликни содир этган шахс билан бирга қолаяпсиз?", "Сиз зўравонлик содир этилган жойда бир ўзингиз нима қилаётган эдингиз?", "Қандай кийимда бўлгансиз?" деган саволлар берманг. Бунинг ўрнига уни гендер зўравонликка тоқат қилиб бўлмасликка ишонтиринг;
- "Сиз билан бу рўй берганидан афсусдаман" ёки "Сиз ростдан ҳам кўп нарсани бошингиздан ўтказибсиз" каби қўшимча фикрлардан фойдаланинг, улар жабрланувчини кўпроқ ахборотни ошкор қилишга рағбатлантиради;
- зўравонлик жабрланувчининг айби эмаслигига ва фақат зўравонликни содир этган шахс бунинг учун жавоб беришига урғу беринг;
- маълумотлар махфий бўлиб қолишини тушунтиринг ва жабрланувчига махфийликка оид чекловлар ҳақида хабардор қилинг;
- маданият ёки дин нормаларига асосланиб жабрланувчининг хулқ-атвори ҳақида ҳукм чиқарманг.

2. Гендер зўравонлик жабрланувчисига тақдим этиладиган хизматлар бўйича стандарт операцион иш тартиблари

Одил судлов тизими билан дастлабки алоқанинг ижобий тажрибаси гендер зўравонлик жабрланувчилари учун ҳал қилувчи аҳамиятга эга. Дастлабки алоқа гендер зўравонлик жабрланувчига одил судлов тизими, хусусан ички ишлар органи унинг хавфсизлигидан манфаатдор эканлигини, унинг шикоятини жиддий қабул қилаётганлигини ва одил судлов хизматлари тақдим қилиш вақтида унга сифатли кўмак берилаётганлигига ишонч ҳосил қилмоқчи эканлигини кўрсатиши керак. Бундан ташқари, гендер зўравонлик ҳодисаларини суриштирув олиб борилишини, далиллар тўплаш ва суриштирувни олиб боришнинг сифат талабларига мувофиқ ўз вақтида ва профессионал тарзда бошлаш зарур.

Қадамба-қадам иш тартиблари амалга оширилиши керак бўлган ҳаракатлар турига қараб гуруҳлаштирилган ва улар гендер зўравонликни аниқлаш/идентификация, гендер зўравонлик ҳодисасини баҳолаш, хизматлар тақдим этиш/аралашув, гендер зўравонлик ҳодисасини ҳужжатлаштириш ва бошқа хизмат тақдим қилувчиларга йўналтириш/қайта йўналтириш бериш каби бўлимлардан иборат.

2.1. Гендер зўравонлик жабрланувчисини аниқлаш/идентификация

Гендер зўравонлик жабрланувчисини аниқлаш гендер зўравонлик ҳодисаларида ҳар қандай аралашувнинг биринчи босқичи ҳисобланади, буни ҳар хил усулда амалга ошириш мумкин:

- жабрланувчи ўзини ўзи ошкор этиши;
- зўравонлик содир этган жабрланувчининг ўз айбини тан олган ҳолда келиши;
- бошқа хизмат тақдим этувчи томонидан хабар қилиш;
- режали тиббий кўрик, диспансеризация ва шу каби чоралар якунлари бўйича тиббиёт муассасасидан олинадиган ахборот;
- ҳуқуқни муҳофаза қилиш хизматларининг ўзлари томонидан аниқлаш (эгаллаб турган лавозими туфайли ички ишлар органи ходимларининг ҳуқуқий ҳаракатлари натижасида);
- ижтимоий тармоқлардаги хабарлар/эълонлар;
- бошқа шахсларнинг мурожаатлари.

Бундан ташқари, ҳуқуқни муҳофаза қилиш органлари ходимлари жабрланувчини биринчи маротаба муассасаларнинг хоналарида ёки зўравонлик воқеаси содир этилган жойда, фавқулодда вазиятларда (гендер зўравонлик жабрланувчи ёки бошқа шахсларнинг телефон қўнғироғидан сўнг) учратиши мумкин.

Ички ишлар органи ходимига шошилинч телефон қўнғироғидан кейин аралашув бўйича тавсиялар:

- хавфсизлик муаммоларини ҳал қилиш учун жабрланувчи билан имкон қадар тезроқ боғланинг;
- гендер зўравонлик жабрланувчисини зўравонлик ҳаракатларини содир этган шахсдан ажратиб олинг (изоляцияланг);
- у ерда бўлган барча шахсларнинг хавфсизлигини таъминлаш учун қўл остида бўлиши мумкин бўлган ҳар қандай қуролни, шунингдек жароҳат етказишда фойдаланиш мумкин бўлган кесувчи, тиғли нарсаларни аниқланг ва олиб қўйинг;
- зарурат юзага келса, тез тиббий ёрдам сўраб мурожаат қилинг;
- ҳаётига таҳдид солиб жисмоний зўравонлик ёки жинсий зўравонлик ҳолатида жиноят белгилари йўқотилмаслиги, ўзгартирилмаслиги ёки ифлослантирилмаслиги учун жиноят содир этилган жойни хавфсизлигини таъминланг;
- зарурат бўлса, бошқа мутахассисларни (масалан, техник мутахассисларни, психологларни, криминалистларни) чақиринг;
- зўравонлик ҳаракатларини содир этган шахсни (агар у ўша ерда бўлса) яккаланг, тинтув қилинг ва ушланг ҳамда уни жиноят содир этилган жойдан олиб чиқинг.

Гендер зўравонликни бошидан кечирган жабрланувчи бевосита ички ишлар органи бўлимларида ёки бошқа муассасалар/хизматлар, ташкилотларда ёрдам сўраганда ички ишлар органлари ходимлари учун тавсия:

- ёрдам сўраб мурожаат қилган гендер зўравонликка учраган шахс танг/инқирозли аҳволда бўлиши мумкин, уни хушмуомалалик билан кутиб олинг, уни айблашдан ва эътиборсизликдан тийилинг;
- ўзингизни таништиринг ва муассасанинг ҳуқуқий меъёрлари/хизматлари ҳақида қисқача сўзлаб беринг;
- шошилинч тиббий ёрдам кўрсатиш устувор ҳаракатлар бўлиши керак. Ҳаёти хавф остида бўлган гендер зўравонликка учраган жабрланувчини дарҳол шошилинч даволаш учун юборинг;
- жабрланувчига айни ўзининг жинсидаги ички ишлар органи ходими томонидан қўллаб-қувватланишини таъминланг (айниқса жинсий зўравонлик ҳодисаларида);
- жабрланувчига у муҳим деб ҳисоблайдиган барча нарса ҳақида савол бериш имконини беринг;
- суриштирув ва ҳуқуқбузарни жиноий жавобгарликка тортиш мақсадида зарур маълумотнинг аниқлиги ва сифатини ошириш учун жабрланувчи билан ишончли муносабатга киришинг;
- махфий ва унга ҳамдард вазият яратинг, жабрланувчини фаол эшитинг ва вазиятга аниқлик киритиш учун саволлар беринг;
- гендер зўравонликка учраган жабрланувчи мулоқот қилиши мумкин бўлган одамлар сонини чегараланг;
- бошқа кишилар суҳбатни эшитиб қолиши мумкин бўлган вазиятда гендер зўравонлик ҳақида саволлар беришдан тийилинг;
- гендер зўравонликка учраган жабрланувчини, айниқса у ўзига тан жароҳати етказишига гумон қилсангиз ёки бундай хавф мавжуд бўлса, ёлғиз қолдирманг.

Ҳуқуқни муҳофаза қилиш органларининг мутахассиси ҳар доим гендер зўравонлик жабрланувчи ва бошқа жиноятлар ўртасидаги боғлиқликнинг эҳтимоли борлигини билиши керак. Масалан, ўз жонига қасд қилиш ва "оилавий можаро сабабли қотиллик" ўртасида потенциал боғлиқлик бўлиши мумкин. Йўқолган шахс оилавий жанжал сабабли юзага келган қотиллик қурбони бўлиши мумкин. Бола оилада содир бўладиган зўравонлик ёки шафқатсиз муомаланинг бошқа шаклларидан (бола ёшидаги никоҳлар) қутулиш учун уйдан қочиб кетган бўлиши мумкин.

2.2. Гендер зўравонлик ҳодисаларини баҳолаш

Гендер зўравонлик жабрланувчиси аниқлангач, ички ишлар органи ходими кейинги қадамлар (ҳуқуқий ёрдам/суриштирув, далиллар тўплаш, гендер зўравонликни ҳужжатлаштириш, қайта йўналтириш) ҳақида қарор қабул қилиши керак. Бунда гендер зўравонлик жабрланувчисига нисбатан самарали чоралар кўриш учун мавжуд ресурслар, малака ва ваколатлар доирасида иш кўриш мақсадга мувофиқдир. Гендер

зўравонликни бошидан кечирган жабрланувчининг эҳтиёжлари ва имкониятлари баҳоланиши керак, чунки бу суриштирув ва ҳуқуқий ёрдамни кўрсатишни кейинги қадамларини ишлаб чиқиш учун асос бўлиб хизмат қилади.

Ҳуқуқни муҳофаза қилиш хизматларини тақдим этувчилари қуйидагиларга амал қилиши зарур:

- тақдим этилган хизматлар учун розилик олиш. Агар жабрланувчи ўқишни ва ёзишни билмаса, англанган розилик тўғрисида ариза жабрланувчига ўқиб берилади ва оғзаки розилик олинади (бу факт англанган розилик тўғрисидаги шаклда ёки тиббиёт қайдномаларида қайд этилади);
- англанган розилик учун тегишли ахборот тақдим этиш. Бошқа муассасалар/хизмат тақдим этувчилар билан ахборот алмашиш оқибатлари ҳақида жабрланувчига хабар қилиш;
- жабрланувчига зўравонлик ҳодисаси бўйича маълумотлар алмашувига оид чекланган розилик бериш ҳуқуқини ва қайси маълумот ошкор этилишини, қайси маълумотлар эса сир сақланишини танлашини тушунтириш;
- гендер зўравонликка учраган жабрланувчидан нима содир бўлганини ўз сўзлари билан айтиб беришини, зўравонлик содир этган шахс, зўравонлик турлари ҳақида сўзлаб беришини сўраш. Жабрланувчидан, унинг фикрича, унинг вазиятида нима гендер зўравонликларнинг бошқа ҳодисалар билан умумий бўлиши мумкинлиги ҳақида эмас, балки аниқроқ бўлишни ва ўз шахсий ҳикоясини айтиб беришни сўраш;
- калтакланган жойларни, тажовуз даражасини аниқлаш учун видеоёзувдан, расм ва видео материаллардан (схемалардан) имкон қадар кўпроқ фойдаланиш;
- жабрланувчи ўз ҳикоясини қайта айтиб беришга тўғри келадиган ҳолатлар сонини имкон қадар камайтириш;
- гендер зўравонликка учраган жабрланувчи холисона, дарди тушунилган ҳолда ёрдам олганлигига ва барчаси унга ёрдам беришга қаратилганлигига ишонч ҳосил қилиш;
- гендер зўравонликка учраган жабрланувчи у ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлар фаолиятидан нима кутаётганлигини ифодалаб беришини сўраш;
- гендер зўравонлик жабрланувчисини ҳимоя қилиш учун унинг эҳтиёжлари ва умидларини тўлақонли ҳисобга олувчи ва буни таъминлаш учун зарур бўлган ёрдам/қўллаб-қувватлашни ўйлаб кўриш.

2.3. Хизмат тақдим этиш/Аралашув

Суриштирув олиб бориш ва далил-исботлар тўплаш гендер зўравонлик ҳолларида ҳал қилувчи аҳамиятга эга. Гендер зўравонликнинг кўпчилик шакллари “ёпиқ эшиклар” ортида содир этилиши ва улар ҳақида камдан-кам ҳолларда хабар берилиши туфайли гендер зўравонликка учраган жабрланувчининг кўрсатмалари баъзида зўравонликни содир этган шахс хулқ-атворининг ягона далили ҳисобланади. Тўғри ва тўлиқ суриштирув гендер зўравонликка учраган жабрланувчининг кўрсатмаларини қўллаб-қувватловчи қўшимча далил-исботларни аниқлаш имконини бериши мумкин.

Гендер зўравонлик жабрланувчининг хавфсизлигига устувор аҳамият бериш билан бир вақтда ички ишлар органи ходимлари гумон қилинувчига айбловлар қўйиш ва гендер зўравонликка учраган жабрланувчи тайёрлилигига асосланиб, ўз саъй-ҳаракатларининг айблов хулосасини тузиш учун далиллар тўплашга ва тегишли ҳуқуқий тартиб-таомилларни давом эттириш ҳақидаги кейинги қарорларга қаратиши керак. Ички ишлар органи ходимлари гендер зўравонлик жабрланувчининг баёнотига, агар бу фикрлар суриштирув вақтида олинган бошқа холис далил-исботларга зид бўлса, тўлиқ ишона олмайди.

Маҳалла фуқаролар йиғинларида жинсий зўравонликка қарши курашни мувофиқлаштириш учун тегишли гуруҳлар тузиш тавсия этилади. Бу гуруҳ таркибига профилактика инспектори, маҳалла вакиллари, масжид имомлари, ўқитувчилар, психологлар, соғлиқни сақлаш тизимлари, жамоат ташкилотлари вакилларини киритиш мақсадга мувофиқдир. Имкон қадар, мунтазам равишда, ойига камида бир марта, ушбу гуруҳ вакиллари учрашувини ташкил қилиш керак бўлади. Ҳар бир профилактика инспектори мувофиқлаштириш гуруҳининг барча аъзолари учун алоқа рақамлари рўйхатига эга бўлиши зарур.

2.3.1. Суриштирув

- Воқеа жойига чақирилиб, зўравонлик турини аниқлашда, жабрланувчи билан дастлабки суҳбат ўтказишда, имкон даражасида жабрланувчи ишонч билдираётган шахсни ҳам суҳбатга таклиф қилиш;
- гендер зўравонлик жабрланувчисига малакали юридик ёрдам олишга, шу жумладан аниқ ҳолларда бепул юридик ёрдам олишга доир қонуний ҳуқуқини ва уни амалга ошириш усулларини тушунтириш;
- жабрланувчига воқеалар ривожининг мумкин бўлган вариантлари ҳақида маслаҳат ва ёрдам бериш, шунингдек у қарор қабул қила олиши учун зарур ёки фойдали бўлиши мумкин бўладиган барча маълумотни тақдим этиш;
- гендер зўравонлик жабрланувчининг шикоятларини жиноятларни/ҳуқуқбузарликларни рўйхатга олиш китобида қайд этиш/маълумот базасига киритиш;
- маълумотларнинг/далилларнинг махфийлиги ҳақида жабрланувчини такроран хабардор қилиш;
- жабрланувчидан нима бўлганини ўз сўзлари билан таърифлашини, зўравонлик содир этган шахс, зўравонлик турлари ва уларнинг оғирлиги ҳақида сўзлаб беришини сўраш. Бошқа хизмат тақдим этувчилар ҳисобот бериши ҳисобга олинса, айрим маълумотлардан фойдаланиш имконияти бўлади.
- жабрланувчи тушган вазиятга таъсир кўрсатадиган ижтимоий, оилавий ва шахсий жиҳатларни тушуниш учун эҳтиёжлар ҳамда ресурсларни баҳолаш;
- жабрланувчига ҳимоя ордери ва ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлар ёрдамида ўтказилиши мумкин бўлган ҳаракатлар/аралашув ҳақида хабардор қилиш;
- мажбурий юридик ҳаракатлардан иборат хизматларни тақдим этиш (масалан, айрим жиноятлар учун одил судлов ишини тақдим этиш гендер зўравонлик ҳақида ариза ёки хабар берилганлигидан қатъи назар мажбурий ҳисобланади);
- гендер зўравонлик жабрланувчининг бевосита руҳий эҳтиёжларига таъсир кўрсатиш учун психологик қўллаб-қувватлашни таклиф қилиш (энг зарурларини). Агар бунинг имкони бўлмаса, ихтисослашган хизматга ёрдам сўраб мурожаат қилиш ёки у ерга жабрланувчини қайта йуналтириш;
- зарурат бўлса ёки жабрланувчининг илтимоси билан ижтимоий кўмак сўраб мурожаат қилиш;
- жабрланувчининг ўзи ва фарзандларининг хавфсизлигини ошириш учун хавфсизликни режалаштиришда жабрланувчига ёрдам бериш;
- агар зарур бўлса, тиббий ёрдам бериш;
- жабрланувчи ўз сўзлари билан нимани ошкор қилаётганлигини қайд этиш;
- барча ёзувларни хавфсиз ва махфий жойда сақлаш;
- жабрланувчига ёзувлардан фойдаланиш мумкинлиги ҳақида хабардор қилиш;
- зўравонлик ҳаракатини содир этган шахс билан жанжаллашишдан тийилиш.

Вояга етмаган жабрланувчилар билан ўтказиладиган суриштирув ҳаракатлари жараёнида ўқитувчи, васийлик ва ҳомийлик органларининг қонуний вакили, агар керак бўлса, психолог иштирок этиши шарт; алоҳида ҳолларда стенография, видеокузатув, шунингдек аудио ва видео ёзувлар тизимлари билан жиҳозланган махсус хоналарда сўроқ қилиш тартиби суриштирувчи, терговчи, прокурор ва суд томонидан белгиланади. Зарурат туғилганда, адвокат, вояга етмаган жабрланувчининг қонуний вакили, ўқитувчи ёки психолог саволларнинг моҳиятини ўзгартирмасдан қайта тузиш ҳуқуқига эга.

2.3.2. Далиллар тўплаш

Ички ишлар органи ходимлари далиллар бутунлигини сақлайдилар ва ашёвий далилларни топшириш жараёнида уларни тўғри белгилайдилар, ўрайдилар (упаковка), тўпланган даллиларга ёрлиқларни бириктирадилар ва қўриқлайдилар, шу жумладан қуйида келтирилган даллиларни ҳам:

- зўравонлик хусусиятига эга ҳаракатлар вақтида кийилган ва шундан кейин, айниқса жинсий зўравонлик содир этилганидан кейин, эгнида бўлган кийимларни;
- гендер зўравонлик жабрланувчини жароҳатларининг (агар мавжуд бўлса), гумон қилинаётган шахс жароҳатларининг (агар мавжуд бўлса) ва жиноят жойларининг фотосуратларини ва/ёки видеоёзувларини. Жабрланувчи танасидаги жароҳатларни суратга олишда ҳуқуқни муҳофаза қилиш органи ходими жабрланувчи билан бир жинсда бўлиши тавсия этилади;

- воқеа юз берган жойни схемаси, жароҳатлар етказилган жойнинг жойлашганлигини аниқлаш учун бошқа кўргазмали материаллар (схемалар);
- ёзувлар, SMS-хабарлар, диктофондаги ёзувлар, телефон суҳбатлари.

ДНК-далиллар жинсий жиноятларни текширишда ҳал қилувчи роль ўйнайди. Гендер зўравонлик жабрланувчининг ва гумон қилинаётган шахснинг танаси ҳамда кийимига қўшимча равишда қон, тер, сўлак, соч ва сийдик каби биологик далилларни сақловчи презервативлар, чойшаб, кўрпа, ёстиқ, бутилка сингари жиноят белгиларининг кўплаб бошқа потенциал манбалари мавжуд. ДНК далилларини тўғри тўплаш учун ички ишлар органи ходимлари ички стандарт операцион тартиб-таомилларга мувофиқ фаолият олиб боради.

Ички ишлар органи ходими гендер зўравонлик жабрланувчисига далиллар тўплаш жараёнини, хусусан:
- жабрланувчига далилларни сақлаш/йўқ қилиб юбормаслик учун нима қилиш кераклигини ва нимадан тийилишни (масалан, ювинмасликни, кийимни алмаштирмасликни);
- тўпланган далиллар нима учун муҳим/фойдали бўлиши мумкинлигини тушунтириш.

2.3.3. Гендер зўравонликнинг такрорланмаслиги учун ҳуқуқий ёрдам

Профилактика инспектори маҳалла фуқаролар йиғинларида, мактабгача таълим ва умумтаълим муассасалари, бошқа ташкилотлар ва муассасалар вакиллари билан яқин ҳамкорликда ишлаши муҳим. Чунки маҳалла фукаролар йиғинларида қўшма тадбирларни ўтказиш ва нотинч оилалар билан ишлаш гендер зўравонлик ҳодисалари мавжудлигини аниқлаш ва олдини олиш имкониятини беради;
- агар гендер зўравонлик ва тазйиқ ҳолатлари аниқланса, ҳимоя ордери бериш чоралари кўрилади. Зарурат туғилганда, жабрланувчи хавфсиз вақтинчалик яшаш жойига (шелтер/бошпана) жойлаштирилади;
- зўравонлик содир этган шахсни маъмурий ёки жиноий жавобгарликка тортиш, қонунчиликка мувофиқ уларга нисбатан жазо / жарималарни қўллаш масаласини ҳал қилиш;
- гендер зўравонлик ҳодисаси қайтарилишининг олдини олиш учун медиаторлик хизмати вакилларини, оилавий психологлар жалб қилиш тавсия этилади.

Ҳуқуқни муҳофаза қилиш органлари ходими томонидан гендер зўравонлик жабрланувчисига ҳимоя ордери, жиноят/ҳуқуқбузарликни содир этган шахсга эса ҳимоя ордери нусхаси берилиб, бу ҳақда уларнинг имзолари олинади, ушбу ҳужжатнинг тартиби бузилган тақдирда, бунинг ҳуқуқий оқибатлари қандай бўлиши тушунтирилади.

Агар гендер зўравонлик жабрланувчиси вояга етмаган шахс бўлса, у ҳолда вояга етмаган шахсга нисбатан зўравонлик ҳолати ёки вояга етмаган шахс томонидан зўравонлик содир этилганлиги тўғрисидаги сигнал олиниши билан шу воқеа ҳақидаги хабар олиниши заҳоти профилактика инспектори ва вояга етмаганлар ишлари бўйича инспектор гендер зўравонлик содир бўлган жойга дарҳол етиб келишлари шарт.

Вояга етмаганлар ишлари бўйича инспектор зўравонлик фактини тасдиқлашда вояга етмаганлар ишлари бўйича комиссияга юбориш учун керакли материалларни тўплайди, бу ерда боланинг келгуси тақдири масаласи ҳал қилиниши керак бўлади. Вояга етмаган шахслар баъзи ҳолларда, суд қарори асосида, вояга етмаган шахслар учун мўлжалланган ИИБ ҳузуридаги ижтимоий-ҳуқуқий ёрдам кўрсатиш марказларига юборилади, бундай муассасаларда уларга педагогик, психологик, тиббий ва ҳуқуқий ёрдам кўрсатилади, қизларга эса аёл тарбиячилар ёрдам берадилар.

2.3.4. Хавфларни баҳолаш ва бошқариш

Ички ишлар органи ходими гендер зўравонлик ҳодисасига жавобан чоралар кўрганда зўравонликнинг такрорланишига (такрорий виктимизация) олиб келиши мумкин бўлган хавф омилларини ўрганиши лозим. Улар қуйидагилардан иборат бўлиши мумкин:
- жабрланувчи, болалар ёки оиланинг бошқа аъзоларига нисбатан гендер зўравонликнинг аввалги ҳодисалари/воқеалари. Шилқимликлар, зўравонликни содир этганда фойдаланилган шакллар ва воси-

талар, аввалги жиноятлар ва ички ишлар органига берилган аризалар, қуролдан фойдаланганлик ҳақида маълумотлар хавфни баҳолаш кўрсаткичи ҳисобланади;
- оиладан ташқари тажовузкор хатти-ҳаракатлар;
- айрилиқ ва ажрашиш хавф ошган даврлар ҳисобланади;
- бошқа оила аъзоларининг зўравонлик содир этган шахс билан тил бириктириши;
- қуролга қонуний ёки ноқонуний эгалик ва/ёки ундан фойдаланиш ёхуд қурол қўллаш билан таҳдид солиш;
- алкогол ичимликлар ёки гиёҳванд моддалар истеъмол қилиш хулқ-атворни бузиши ва зўравонликнинг кучайишига олиб келиши мумкин;
- таҳдидлар, жумладан, ўлдириш билан таҳдид қилиш жиддий қабул қилиниши керак;
- ҳаддан ортиқ рашк ва хўжайинчилик қилиш;
- муносабатларда ҳаддан ортиқ патриархал тушунчалар;
- тазйиқ ўтказиш ва психологик тажовузкорлик;
- судлар ёки ички ишлар органи томонидан берилган тақиқловчи буйруқларга риоя этмаслик;
- зўравонлик бирдан кучайишига олиб келиши мумкин бўлган сабаблар (муносабатлардаги ўзгаришлар).

2.4. Гендер зўравонлик ҳолатини ҳужжатлаштириш

Гендер зўравонлик ҳодисасини ҳужжатлаштириш ички ишлар органи хизматларини тақдим этиш вақтида бир нечта босқичда амалга оширилади. Бу босқичлар гендер зўравонлик жабрланувчиси билан илк суҳбат, ИИБ тизимида (шошилинч чақирув тизими, рўйхатга олиш хизмати) қайд қилиш, гендер зўравонлик жабрланувчиси ва зўравонлик содир этган шахсларнинг кўрсатмаларини олиш, суриштирув жараёни ва бутун иш умумлаштириладиган якунловчи ҳаракатларни ўз ичига олади.

Гендер зўравонлик ҳодисаларини ҳужжатлаштириш қуйидаги маълумотларни ўз ичига олиши мумкин:
- далил тўплаш бўйича маъмурий/расмий кўрсатмалар (масалан, тўлдирилиши керак булган намуналар ва уларнинг турлари, далил тўпловчи мутахассис/хизмат кўрсатувчи, далил тўпланадиган жой ва ҳоказо);
- жиноят содир этилган жойда кузатув, шу жумладан гендер зўравонлик жабрланувчисининг ва жиноятни содир этган шахснинг хатти-ҳаракатлари;
- зўравонлик ҳодисаси ҳақида тўлиқ маълумот, шу жумладан тахмин қилинган жиноятчига нисбатан мавжуд далиллар;
- зўравонлик тури (жисмоний, жинсий, руҳий ва иқтисодий);
- қурол ёки бошқа воситаларни қўллаш (қандай қилиб ва қандай тури);
- мазкур ҳаракатларни содир этиш гумон қилинувчи томонидан режалаштирилган ёки йўқлиги;
- гендер зўравонликка учраган шахс жароҳатларининг табиати ва жиддийлиги (жисмоний ва эмоционал);
- аввалги ҳодисаларга, шу жумладан собиқ жинсий шериклари билан бирга юз берган ҳодисалар ҳақида маълумот;
- ҳодиса юз беришидан олдин ёки кейин бирор-бир таҳдид ҳақидаги батафсил маълумот;
- гендер зўравонликка учраган жабрланувчи ва зўравонлик ҳаракатларини содир этган шахс ўртасидаги муносабатлар;
- юз берган ҳодисани кўрган гувоҳлар, айниқса болаларнинг воқеа ҳақидаги фикрлари;
- оила аъзоларининг, айниқса қарамоғида бўлган оила аъзоларининг фикрлари;
- хафсизликни режалаштириш чоралари;
- кейинги режалар ва кўрилган ҳаракатлар.

Гендер зўравонликка учраган жабрланувчини ёки жиноятчини сўроқ қиладиган, далилларни аниқлайдиган ёки жиноят жойини кўздан кечирадиган ички ишлар органи ходими ўз ҳаракатлари ва натижалар ҳақида батафсил ҳисобот тақдим этиши керак.

2.5. Бошқа хизмат тақдим этувчиларга йўналтириш /қайта йўналтириш

Қайта йўналтириш тизимнинг мақсади гендер зўравонлик жабрланувчисининг шошилинч ва кўп сонли эҳтиёжларини қондириш ва бу орқали ҳисобот беришнинг энг хавфсиз ва самарали усулидан фойдаланиш, жабрланувчига тегишли ёрдам кўрсатилиши, даволаниши, шунингдек, ижтимоий ва бошқа хизматлардан фойдаланишини мувофиқ равишда таъминлашдан иборат. Бундан ташқари, қайта йўналтириш тизими хизматларни тақдим этишда мувофиқлаштирилган ёндашувга қаратилган. Барча хизмат кўрсатувчилар гендер зўравонлик жабрланувчиси учун дастлабки мулоқот қилувчи ташкилот ёки мутахассис бўлишидан қатъи назар, тизим ва қайта йўналтириш имкониятлари ҳақида тегишли маълумотга эга бўлишлари керак.

Агар тегишли муассасалар/ташкилотлар, аниқ хизмат тақдим этувчилар (мутахассислар) ва алоқа маълумотлари тўғрисидаги маълумотлар /тафсилотлар тизимлаштирилиб, барча тегишли муассасаларга етказилса, мазкур қайта йуналтириш тизим самарали ишлайди.

Ҳуқуқни муҳофаза қилиш хизматларини тақдим этувчилар қуйидагиларни амалга ошириши зарур:

- сўралганда ва/ёки зарурат туғилганда бошқа хизмат тақдим этувчиларга мурожаат қилиш имконияти тўғрисида жабрланувчини хабардор қилиш;
- гендер зўравонлик жабрланувчиларга ёрдам кўрсатиш, шу жумладан бошпана хусусида ёрдам кўрсатиш ва маслаҳат бериш;
- агар жисмоний ёки жинсий зўравонлик белгилари яққол бўлса, гендер зўравонликка учраган жабрланувчи тиббий текширувдан ўтказилганлигига ва у тиббий ёрдам олишига ишонч ҳосил қилиш. Жабрланувчининг эҳтиёжлари ва хоҳишлари ҳисобга олинганда у учун кимларга қайта йўналтириш фойдали бўлиши мумкинлигини аниқлаш;
- жабрланувчига унинг илтимосига кўра ва/ёки заруратга қараб бошқа хизмат тақдим этувчиларга қайта йўналтириш мумкинлиги ҳақида хабардор қилиш;
- ҳар қандай кейинги босқичдан олдин жабрланувчининг бошқа мутахассисга қайта йўналтириш учун учун англанган розилигини олиш;
- қайси маълумот бошқа хизмат тақдим этувчиларга тақдим этилишини, қайси маълумот эса сир сақланишини жабрланувчидан аниқлаштириб олиш (бирор-бир ҳуқуқий тартибга солиш/чеклов бор-йўқлигини кўрсатиш);
- қуйида келтирилган схемага риоя қилиб, жабрланувчига хизмат тақдим этувчилар ҳақида тўлиқ ва ишончли маълумот бериш:

КИМ — қайси муассаса/ташкилот гендер зўравонлик жабрланувчиларга хизмат тақдим эта олади, шу жумладан мазкур хизматдан фойдалана олиш учун боғланиш мумкин бўлган шахс ҳақида маълумот (исми, телефон рақами).

НИМА — жабранувчилар хизмат тақдим этувчидан аниқ қандай ёрдам олишга, шу жумладан мазкур хизматдан фойдаланиш билан боғлиқ харажатлар ҳақида ахборот олишга умид қилиши мумкин.

ҚАЕРДА — мазкур хизматлар тақдим этиладиган жойнинг аниқ жойлашуви (аниқ манзили).

- гендер зўравонлик жабрланувчининг танловига кўра қайта йўналтириш;
- қайта йўналтиришни амалга оширишда бошқа хизмат тақдим этувчига қисқа ёзма ҳисобот ёки телефон орқали суҳбати билан тўлдириш. Бу жабрланувчи кўп сонли сўровлар вақтида ўз ҳикоясини такроран айтиб беришига ва айни ўша саволларга жавоб беришига ҳамда гендер зўравонлик ҳодисаси етказган руҳий жароҳатни яна ҳис этишига тўғри келадиган вазиятларга имкон бермаслик учун керак;
- жабрланувчига ўзи қайта йўналтириш амалга ошириш имкониятини бериб, унинг мустақиллигини рағбатлантириш;
- агар зарур бўлса ва имкони бўлса, ўзи танлаган хизмат тақдим этувчининг олдига боришда жабрланувчига ҳамроҳ бўлиш.

Расмий сўров ўтказилган куннинг эртаси куни жабрланувчига қайта йўналтириш тизими доирасида кун давомида нима юз берганлиги, у ёрдам олгани ёки йўқлиги, кўрсатилган манзиллар бўйича мурожаат қилганлиги ёки йўқлиги, қандай тўсиқлар пайдо бўлганлиги, янги таҳдидлар мавжудлиги, яна қандай ёрдам кераклигини суриштириш мақсадга қўнғироқ қилиш мувофиқдир.

МАВЗУГА ОИД РЕСУРСЛАР/ҲУЖЖАТЛАР

- Закон Республики Узбекистан № 561 от 2 сентября 2019 г. О защите женщин от притеснения и насилия. https://www.lex.uz/docs/4494712
- Всемирная организация здравоохранения (ВОЗ). 2002. Всемирный доклад о насилии и здоровье. https://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/world_report/ru/
- Всемирная организация здравоохранения (ВОЗ). 2003. Руководство ВОЗ по судебно-медицинской помощи жертвам сексуального насилия. https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/85240/9789241548595-rus.pdf?ua=1
- Всемирная организация здравоохранения (ВОЗ). 2011. Укрепление системы здравоохранения: Глоссарий. https://www.who.int/healthsystems/Glossary_January2011.pdf
- Комитет Конвенции ООН по ликвидации всех форм дискриминации в отношении женщин. 2013. 57-ая сессия. Согласованные выводы: искоренение и предупреждение всех форм насилия в отношении женщин и девочек.
- Комитет Конвенции ООН по ликвидации всех форм дискриминации в отношении женщин. 1993. Декларация об искоренении всех форм насилия в отношении женщин. https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/violence.shtml
- Комитет Конвенции ООН по ликвидации всех форм дискриминации в отношении женщин. Общие рекомендации №19, параграф 6. https://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/recommendations/recomm.htm
- Межведомственный постоянный комитет (МПК). 2005. Руководящие принципы для вмешательства в случае ГН в гуманитарных ситуациях: с упором на профилактику и реагирование на сексуальное насилие в чрезвычайных ситуациях.
- ООН Женщины, ЮНФПА, ПРООН, УНП ООН. 2014. Стратегия для Основных служб правосудия по борьбе с насилием в отношении женщин и девочек. Основные услуги и стандарты качества.
- ООН. Доклад Генерального Секретаря ООН. Углубленное изучение всех форм насилия в отношении женщин. A\61\122\ Add.1
- ООН. 2000. Протокол о предупреждении и пресечении торговли людьми, обусловленный Конвенцией Организации Объединенных Наций против транснациональной организованной преступности. Резолюция Генеральной Ассамблеи ООН 55/25/. https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/protocol1.shtml
- УНП ООН. 2010. Руководство по эффективному реагирования полиции на насилие по отношению к женщинам
- ЮНФПА, WAVE. 2014. Укрепление реагирования систем здравоохранения на гендерное насилие в Восточной Европе и Центральной Азии, Пакет ресурсов. https://eeca.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/WAVE-UNFPA-Report-RU.pdf
- ЮНФПА, Региональное отделение по странам Восточной Европы и Центральной Азии (РО ЮНФПА СВЕЦА) Восточно-Европейский Институт Репродуктивного Здоровья, 2015. Предоставление услуг полиции, часть межведомственного реагирования на ГН. Стандартные операционные процедуры. 540493 Tirgu-Mures, Romania. office@eeirh.org Royal College of Obstetricians and Gynaecologists, 27 Sussex Place, Regent's Park London, NW1 4RG, United Kingdom, publications@rcog.org.uk Royal College of Obstetricians and Gynaecologists Bringing to life the best in women's health care Хаки Йетен Кадеси № 10/C Селениум Плац 18, Фулия Бесиктас, Стамбул, Турция, eecaro@unfpa.org Ул. Молдовы 1, 540493 Тыргу-Муреш, Румыния office@eeirh.org
- ЮНФПА. 2001. Практический подход к гендерному насилию: Руководство по составлению программ для поставщиков услуг и руководителей системы здравоохранения
- UNFPA EECARO. 2015. Police services provision, part of multi-sectoral response to GBV. Standard Operating Procedures. https://eeca.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/SOPs_police_eng.pdf,
- Interagency Standing Committee (IASC) Sub-Working Group on Gender & Humanitarian Action. 2008. GBV Resource Tool: Establishing GBV Standard Operating Procedures (SOP Guide). https://interagencystandingcommittee.org
- UNFPA. 2015. Minimum Standards for Prevention and Response to Gender-Based Violence in Emergencies. https://www.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/GBVIE.Minimum.Standards.Publication.FINAL_.ENG_.pdf

ИЛОВАЛАР

1-илова. Дастлабки скрининг учун хизмат тақдим этувчи томонидан гендер зўравонлик инцидентини/ҳодисасини рўйхатга олиш шакли

Диққат! *Ушбу шакл идоралараро жавоб қайтаришга алоқадор барча хизмат тақдим этувчилар учун универсал ҳисобланади ва гендер зўравонлик ҳодисалари бўйича маълумотларни тўплаш учун келишилган идоралараро электрон маълумотлар базасига мос келади.*

Ушбу шакл гендер зўравонлик жабрланувчиси қайси хизмат тақдим этувчига мурожаат қилганлиги ёки қайси хизмат тақдим этувчилардан қайта йўналтирилганлигидан қатъи назар барча хизмат тақдим этувчилар томонидан жавоб қайтаришнинг тегишли босқичлари бўйича тўлдирилади.

I БЎЛИМ. РЎЙХАТГА ОЛИШ БЎЙИЧА МАЪЛУМОТЛАР			
Мурожаат қабул қилинган манзил	Ташкилот номи		Ҳудуд коди
Мурожаат тўғрисида маълумот тақдим этган ташкилот/ муассаса	Ташкилот номи		СТИР
Гендер зўравонлик жабрланувчисини аниқланиш усули/ мурожаат шакли	□ шахсан	□ жабрланувчининг қонуний вакили	
	□ учинчи шахсларнинг хабарлари (қўшнилар, ҳамкасблар, дўстлар)	□ маҳалла фуқаролар йиғини вакили	
	□ соғлиқни сақлаш муассасаси	□ ҳуқуқни муҳофаза қилиш органлари	
	□ ҳокимлик	□ ишонч телефони	
	□ таълим муассасаси	□ ижтимоий тармоқлар/ мессенжерлар	
	□ васийлик ёки ҳомийлик ташкилоти	□ бошқа (номини ёзинг)	
Мурожаатни/хабарни қабул қилиш санаси	«СС.ОО. ЙИЛ»		
Нечанчи мурожаати/хабари (қайта мурожаат қилганда/ҳабар олинганда)	□ биринчи марта	□ иккинчи марта	□ уч ёки ундан ортиқ
Гендер зўравонлик жабрланувчисининг яшаш жойи	Ҳудуд номи (вилоят, туман)		Ҳудуд коди
	Маҳалла номи, кўчаси, уйи / хонадон рақами		
Тазйиқ / зўравонлик содир этилган жой	Ҳудуд номи		Ҳудуд коди
	Маҳалла номи		
	□ оила яшайдиган уйда	□ ишда	
	□ жабрланувчининг қариндошлари яшайдиган уйда	□ жамоат жойида	
	□ таълим муассасасида	□ кўчада	
	□ бошқа жойда	□ бошқа	
Тазйиқ ва зўравонлик содир этилишининг бошланган вақти (тазйиқ / зўравонлик жабрланувчисининг сўзлари асосида ёзилади)			СС.ОО.ЙЙ
Аёл жинсига мансуб шахсга нисбатан нима содир этилган (мурожаат қилувчининг сўзлари асосида хизмат тақдим этувчи томонидан аниқланади)			□ тазйиқ □ зўравонлик

II БЎЛИМ. ГЕНДЕР ЗЎРАВОНЛИК ЁКИ ТАЗЙИҚДАН ЖАБРЛАНУВЧИ ҲАҚИДА МАЪЛУМОТ		
Гендер зўравонлик жабрланувчисининг шахсини тасдиқловчи ҳужжат	Паспорт / (туғилганлик тўғрисидаги гувоҳнома / ID карта/ яшаш учун рухсатнома / бошқа) (номини ёзинг) «_______» (серия) __________ (рақам)	
Фамилияси, исми, отасининг исми		
Туғилган сана	СС.ОО.ЙЙ	
Фуқаролиги	□ Ўзбекистон	□ бошқа (номини кўрсатинг) / □ фуқаролиги йўқ шахс
Оилавий ҳолати	□ турмушга чиқмаган	□ турмушга чиққан
	□ ажрашган	□ бева
	□ ёлғиз она	□ диний никоҳда
	□ фуқаролик никоҳда	□ бошқа
Соғлиғи сабабли тиббиёт муассасаларида рўйхатда туради		□ Ҳа □ Йўқ
Ногиронлиги бор/йўқлиги	□ йўқ	□ Болаликдан ногирон
	□ 1 гуруҳ	□ 2 гуруҳ
	□ 3 гуруҳ	□ бошқа
Қарамоғида борлар (вояга етмаган болалар, қариялар, ногиронлар)		□ Ҳа □ Йўқ
Қарамоғидагилар сони (вояга етмаган болаларидан ташқари)		
Вояга етмаган болалари сони		
Жумладан, ногиронлиги бор вояга етмаган болалар	□ йўқ	□ 1
	□ 2	□ 3 ва ундан ортиқ
Ҳомиладорлик	□ йўқ/номаълум	□ ҳа (ҳомиланинг ойи)___
Маълумоти	□ мактабгача / оилавий мактабгача тарбия/ таълим	□ бошланғич таълим (1–4 синфлар)
	□ тўлиқ бўлмаган ўрта таълим (9 йиллик)	□ умумий ўрта таълим (11 йиллик)
	□ техник, касб-ҳунар таълими (коллеж, техникум)	□ олий маълумот (бакалавр, магистратура)
	□ олий ўқув юртидан кейинги таълим (PhD, фан доктори)	□ бошқа
Бандлиги	□ асосий иши шахсий хўжаликда	□ уй бекаси
	□ иш берувчи/тадбиркор	□ ишламайди, лекин иш қидир-моқда ва ишни бошлашга тайёр
	□ ишламайди ҳам иш қидир-майди ҳам	□ соғлиқ туфайли ишламайди
	□ деҳқон ёки фермер хўжали-гида ишлайди	□ оилавий корхонларнинг (меҳнат ҳақи тўланмайдиган) ёрдамчи ишчи
	□ ташкилотда, корхонада ишлайди	□ пенсионер
	□ йўқ (вояга етмаган)	□ мактаб ўқувчиси
	□ талаба	□ бошқа
Ўртача даромади	□ даромади йўқ	□ 500 минг сўмгача
	□ 500 минг сўмдан 1 млн сўмгача	□ 1 млн сўмдан ортиқ
Илгари ҳимоя ордери берилганми		□ Ҳа □ Йўқ

III БЎЛИМ. ТАЗЙИҚ/ЗЎРАВОНЛИК СОДИР ЭТГАН ШАХС/ШАХСЛАР ҲАҚИДА МАЪЛУМОТ			
Фамилияси, исми, отасининг исми (агар маълум бўлса)			
Ёши (агар маълум бўлса)			
Жабрланувчига алоқадорлиги/ қариндошлиги (агар тазйиқ / зўравонлик эркак томонидан амалга оширилган бўлса)	□ қонуний никоҳдаги эри	□ қайнотаси	□ ҳамкасби
	□ диний никоҳдаги эри	□ ўгай отаси	□ ўқитувчиси
	□ фуқаролик никоҳда бирга яшовчи	□ ўгай ака/укаси	□ синфдоши
	□ собиқ эри	□ бошқа оила аъзоси	□ курсдоши
	□ отаси	□ васий / оталиққа олган шахс	□ бошқа эркак
	□ ўғли	□ иш берувчи	□ нотаниш эркак
Жабрланувчига алоқадорлиги/ қариндошлиги (агар тазйиқ / зўравонлик аёл киши томонидан амалга оширилган бўлса)	□ қайнонаси	□ онаси	□ дугонаси/таниши
	□ қизи	□ ўгай онаси	□ ҳамкасабаси
	□ иш берувчиси	□ бошқа оила аъзоси	□ бошқа аёл
	□ ўқитувчиси	□ васий/ ҳомий	□ нотаниш аёл
Жабрланувчига алоқадорли-клари/қариндошлиги (агар зўравонлик бир гуруҳ шахслар томонидан амалга оширилган бўлса)	□ эрининг оила аъзо-лари	□ биологик оила аъзо-лари	□ васийликка олган оила аъзолари
	□ эркак қариндошлар гуруҳи	□ аёл қариндошлар гуруҳи	□ номаълум
	□ эркак ҳамкасблар гуруҳи	□ аёл ҳамкасблари гуруҳи	□ бошқа
Маълумоти	□ тўлиқ бўлмаган ўрта таълим (9 йиллик)	□ умумий ўрта таълим (11 йиллик)	
	□ техник, касб-ҳунар таълими (коллеж, техникум)	□ олий маълумот (бакалавр, маги-стратура)	
	□ олий ўқув юртидан кейинги таълим (PhD, фан доктори)	□ номаълум	
Бандлиги	□ ташкилотда, корхонада ишлайди	□ асосий иши шахсий хўжаликда	
	□ иш берувчи/ тадбиркор	□ ишламайди, лекин иш қидирмоқда ва ишни бошлашга тайёр	
	□ ишламайди ҳам иш қидирмайди ҳам	□ талаба/ўқувчи	
	□ деҳқон ёки фермер хўжалигида ишлайди	□ оилавий корхонларнинг (меҳнат ҳақи тўланмайдиган) ёрдамчи ишчи	
	□ пенсионер	□ соғлиқ туфайли ишламайди	
	□ номаълум	□ бошқа	
Ўртача даромади	□ даромад йўқ	□ 500 минг сўмгача	
	□ 500 минг сўмдан 1 млн сўмгача	□ 1 млн сўмдан 2 млн сўмгача	
	□ 2 млн сўмдан ортиқ	□ номаълум	
Профилактик рўйхатда туради		□ Ҳа	□ Йўқ
Соғлиғи сабабли тиббиёт муассасаларида рўйхатда туради		□ Ҳа	□ Йўқ
Муқаддам судланган		□ Ҳа	□ Йўқ
Ногиронлиги бор		□ Ҳа	□ Йўқ
Турли моддаларни истеъмол қилади	□ Йўқ	□ Ҳа	
	□ спиртли ичимликлар	□ гиёҳванд моддалари	
	□ транквилизаторлар	□ тамаки	
	□ бошқа (номини ёзинг)	□ номаълум	

IV БЎЛИМ. **ТАЗЙИҚ/ЗЎРАВОНЛИК ҲОДИСАСИНИ БАҲОЛАШ** (ушбу бўлим хизмат тақдим этувчилар томонидан гендер зўравонлик инцидентини/ҳодисасини ишончли идентификация қилиш учун зарур бўлган ваколат ва махсус тайёргарлик асосида тўлдирилади)		
IV.1.ГЕНДЕР ЗЎРАВОНЛИГИ ЖАБРЛАНУВЧИСИГА НИСБАТАН ҚЎЛЛАНИЛГАН ЗЎРАВОНЛИКНИНГ ТУРЛАРИ ВА КЎРИНИШЛАРИ		
Жисмоний зўравонлик қандай амалга оширилди	□ зарар келтириши мумкин бўлган нарсани/предметни отиш	□ шапалоқ / мушт билан уриш
	□ итариш, суриш, сочидан тортиш	□ уриш, тишлаш ёки судраш
	□ бўғиш / бўғишга уриниш	□ тана қисмлари (қўллар, оёқлар) билан уриш)
	□ тўмтоқ, кесувчи, тиғли буюмлар ва қурол билан таҳдид қилиш	□ буюмлар билан уриш (камар, меҳнат қуроллари ва бошқалар)
	□ куйдириш	□ уйқудан маҳрум қилиш
	□ заҳарли, токсик моддалар бериш	□ электр токи, электр жиҳозларидан фойдаланиш
	□ ёнувчан суюқлик, кимёвий моддалар тукиш/сепиш	□ тўмтоқ, кесувчи ва тиғли буюмлар билан уриш, қурол ишлатиш
	□ ўқ отар қуроллардан фойдаланиш	□ бошқа
Руҳий зўравонлик қандай амалга оширилди	□ бошқа одамлар олдида камситиш ёки ғурурига тегиш (лақаб қўйиш, калака қилиш, ҳақорат қилиш, сўкиш, қўрқитиш, қадрсизлантирувчи ҳазиллар)	□ ҳақорат қилиш ва айб, уят, қўрқув каби салбий ҳис-туйғуларни бошдан кечиришга мажбур қилиш
	□ жабрланувчининг қадр-қимматини доимий оғзаки равишда камситиш	□ қасддан қўрқитиш ёки таҳдид қилиш
	□ ота-она ва қариндошлар билан кўришишни тақиқлаш	□ жабрланувчини ажратиш, унинг оила аъзолари ёки дўстлари билан кўришишни таъқиқлаш
	□ яқинларига зарар етказиш билан таҳдид қилиш	□ жабрланувчини эътиборсиз қолдириш, унга нисбатан бефарқ муносабат
	□ борган манзилини назорат қилиш	□ болаларга нисбатан тажавузкорлик
	□ хиёнат қилганлиги тўғрисида асоссиз айбловларни илгари суриш	□ аёл бошқа эркаклар билан гаплашганда, ғазабланиш ҳолатига тушиш
	□ бола / болалардан маҳрум этиш таҳдиди	□ жабрланувчини ижтимоий вазифаларини бажармаётганликда мунтазам айблаш
	□ уй ҳайвонлари ва уй-рўзғор буюмларига намойишкорона зарар етказиш	□ ўз жонига қасд қилиш / ўзига зарар етказиш билан қўрқитиш
	□ жабрланувчининг шахсий мулоқотларини (мобил телефон, ижтимоий тармоқлар) кузатиш ва назорат қилиш	□ шахсий маълумотларни ижтимоий тармоқларда / мессенжерларда жойлаштириш билан таҳдид
	□ хизмат ваколатлари ва ҳокимиятини қўллаш	□ шикоят қилса ишдан бўшатиш билан таҳдид қилиш
	□ жабрланувчининг ақлдан озганлигига ишонтириш (ўзининг руҳий саломатлиги ҳақида ташвишланишга мажбур қилади)	□ ўз жонига қасд қилиш ёки ўз-ўзига шикаст етказиш
	□ бошқа	□ бошқа

Жинсий зўравонлик қандай амалга оширилган	□ жинсий шилқимлик	□ оғзаки таҳқирлаш, таҳдидлар, шаҳвоний мазмундаги шарҳлар
	□ мажбурий жинсий алоқа	□ инцест (қондош бўлган оила аъзолари томонидан жинсий алоқага мажбурлаш)
	□ тана аъзолари билан исталмаган тегинишлар орқали шаҳватини қондириш	□ эксгибиционизм (жинсий аъзоларни нотаниш одамларга намойиш қилиш)
	□ аёл / қиз билан унинг розилигисиз жинсий алоқа қилишга уриниш (зўрлашга уриниш)	□ аёл / қиз билан унинг розилигисиз жинсий алоқа қилиш (зўрлаш)
	□ жинсий эҳтиёжларни ғайритабиий йўллар билан қондириш	□ предметлар билан шаҳвоний харакатлар (кичик бўлса ҳам)
	□ порнографик материалларни кўришга мажбур қилиш	□ порнографик мақсадларда ҳаракатларни бажаришга мажбурлаш (фото, видеофильм)
	□ вояга етмаганни жинсий тусдаги ҳаракатларни бажаришга мажбурлаш	□ жинсий эксплуатация
	□ бошқа одам билан жинсий алоқада бўлишга ундаш	□ шавқатсиз жинсий алоқа актлари
	□ бошқа	□ бошқа
Иқтисодий зўравонлик қандай амалга оширилган	□ мулк ва узоқ муддат фойдаланиладиган буюмлардан фойдаланишни чеклаш	□ асосий эҳтиёжларни қондириш учун молиявий ресурсларни чеклаш / назорат қилиш
	□ таълим олиш имкониятларидан фойдаланишни назорат қилиш	□ мулкдан фойдаланишни тўлиқ назорат қилиш
	□ иқтисодий тобеликда/қарамликда ушлаш	□ бандлик / иқтисодий фаолиятни чеклаш
	□ маълум бир меҳнат турини тақиқлаш	□ ишлашни тақиқлаш
	□ иш жойида таъқиб қилиш	□ касбий ўсишни тақиқлаш
	□ зарур эҳтиёжлар учун пул сўрашга мажбур қилиш	□ барча шахсий маблағларни топширишга мажбур қилиш
	□ уй хизматкоридек муомала қилгандек муносабат қилиш/билдириш	□ бошқа

IV.2. ТАЗЙИҚ/ЗЎРАВОНЛИК ОҚИБАТЛАРИ (Ушбу бўлим хизмат тақдим этувчилар томонидан махсус тайёргарлик, ваколатга эга мутахассисларни жалб қилган ҳолда тўлдирилиши керак. Гендер зўравонлик ҳодисасининг махфийлигини таъминлаш зарурати туфайли баъзи бўлимларга махсус кириш ҳуқуқи талаб этилади)		
Психологик зўравонликнинг оқибати	□ хавотир даражасининг ошиши	□ вақтни назорат қилолмаслик
	□ депрессия	□ айбдорлик ва уят ҳисси
	□ уйқусизлик	□ ўз жонига қасд қилиш кайфияти
	□ лоқайдлик, бефарқлик	□ хотира бузилиши
	□ психоэмоционал таъсирчанлик	□ кайфиятнинг ўзгариши (асоссиз кулиш, кўз ёшлари)
	□ овқатланиш одатларидаги ўзгаришлар (булимия, анорексия)	□ бошқа
Жисмоний зўравонликнинг оқибатлари (тиббий мутахассислар томонидан тўлдирилади)	□ кесиш	□ тилиш
	□ қонталаш, кўкариш, қизариш	□ қулоқ ёки кўз жароҳати
	□ тўқималарнинг шикастланиши, эт узилиши	□ куйиш
	□ чуқур жароҳатлар	□ тиш ёки суяк синиши
	□ ички органларнинг шикастланиши	□ бош мия жароҳати, бошнинг шикастланиши/жароҳатланиши
	□ ҳолсизлик	□ музлаш
	□ ҳомила тушиш хавфи	□ ҳомила тушиши
	□ юмшоқ тўқималарнинг жароҳати	□ бош оғриғи, қон босимининг ошиши
	□ ҳомиланинг бачадон ичида нобуд бўлиши	□ нормал жойлашган плацентанинг муддатидан олдин кўчиши
	□ ҳомиладорлик даврининг патологик кечиши (қон кетишлар, преэклампсия, эклампсия ва б.)	□ бошқа
Жинсий зўравонлик оқибатлари (тиббий мутахассислар томонидан тўлдирилади)	□ жинсий аъзоларининг шикастланиши	□ жинсий йўл билан юқадиган инфекция ва ОИВ билан касалланиш
	□ ўз танасидан нафратланиш ҳисси	□ ўз-ўзига ёқмаслик ҳисси
	□ ўзини айблаш, умидсизлик ҳисси	□ ўз жонига қасд қилиш фикри / кайфияти
	□ алоқадан, мулоқотдан қочиш, бегоналашиш	□ ҳушидан кетиш
	□ хавотирнинг кўтарилиши	□ руминация
	□ бошқа	□ бошқа
Иқтисодий зўравонлик оқибатлари	□ пала-партиш ташқи кўриниши, мавсумий кийинмаганлик	□ организмнинг ҳолсизлиги
	□ депрессия	□ агрессивлик
	□ хавотир ҳиссининг ошиши	□ ночорлик, қашшоқлик
	□ организм иммунитетининг пасайиши, камқонлик ва тез-тез шамоллашлар	□ асосий тиббий хизматдан маҳрум қилиш, оилавий поликлиника/оилавий шифокорлик пунктида тиббий кўриклардан ўтишга тўсқинлик қилиш
	□ боланинг эҳтиёжларини қондира олмаслик	□ шамоллаш
	□ тиланчилик	□ бошқа

V БЎЛИМ. ТАЗЙИҚ/ЗЎРАВОНЛИК ҲОЛАТЛАРИНИ БОШҚАРИШ		
V.1. ГЕНДЕР ЗЎРАВОНЛИК ЖАБРЛАНУВЧИСИНИНГ МУҲИМ ҲАЁТИЙ ФУНКЦИЯЛАРИГА ТАЪСИР КЎРСАТАДИГАН ИНҚИРОЗЛИ ВАЗИЯТЛАРДА БИРЛАМЧИ ЁРДАМ		
Тақдим этилган инқироз хизматлари	□ шошилинч мурожаатга жавоб бериш (ҳуқуқни муҳофаза қилиш ва тиббиёт муассасалари)	□ асосий ҳаётий эҳтиёжларни қондириш (очлик, ташналик, уйқу)
	□ хавфсизлик режаси	□ ҳимоя ордери учун мурожаат
	□ вақтинчалик бошпана	□ бошқа
V.2. УЗОҚ МУДДАТЛИ МАЖМУАВИЙ ЁРДАМ/ХИЗМАТЛАР		
Психологик хизматлар	□ ишонч телефони орқали маслаҳат	□ психотерапия машғулотлар
	□ инқирозли ҳолатига барҳам беришга йўналтирилган психологик маслаҳат	□ психологик тренинг, қўллаб-қувватлаш гуруҳи
	□ хизмат тақдим этувчилар ҳақида маълумот	□ бошқа хизмат тақдим этувчиларга йўналтириш
Ҳуқуқий хизматлар	□ гендер зўравонлик ҳодисалар бўйича тергов ўтказиш ва далилларни тўплаш	□ жабрланувчига ҳуқуқий маслаҳат бериш
	□ суд органларига мурожаат қилиш учун ариза ёзишда ёрдам бериш	□ ҳимоя ордерини бериш
	□ жабрланувчини қайта жабрланишидан ҳимоя қилиш ва жабрловчи ҳимоя ордеридаги талабларга амал қилишини назорат қилиш	□ ҳужжатларни тиклаш (паспортлар, туғилганлик тўғрисидаги гувоҳномалар ва бошқалар)
	□ судда жабрланувчини ҳимоя қилиш	□ суд жараёнида гувоҳлик бериш
	□ идоралараро ҳамкорлик асосида жабрланувчини бошқа хизмат кўрсатувчига йўналтириш	□ ҳуқуқни муҳофаза қилувчи бошқа хизмат тақдим этувчилар тўғрисидаги маълумотлар бериш
	□ бошқа	□ бошқа
Тиббий хизматлар	□ жароҳатни даволаш ва шошилинч тиббий ёрдам	□ суд-тиббиёт намуналарини йиғиш ва ҳужжатлаштириш
	□ шифокор ёки мутахассис билан маслаҳатлашув	□ тор ихтисослашган тиббиёт мутахассисларига йўналтириш
	□ руҳий саломатликни баҳолаш	□ шошилинч контрацепция
	□ ОИВ, жинсий йўл билан юқадиган бошқа инфекциядан кейинги профилактика	□ руҳий саломатликни даволаш
	□ ёзма далилларни тақдим этиш ва судга ташриф	□ идоралараро жавоб учун йўналтириш
Ижтимоий хизматлар	□ давлат томонидан кафолатланган ижтимоий ёрдам тўғрисида маълумот бериш	□ моддий ва молиявий ёрдам (шу жумладан имтиёзлар, бир марталик ёрдам)
	□ уй шароитларини яхшилашга ёрдам бериш	□ иш билан таъминлашда / иш топишда ёрдам бериш
	□ оилавий низоларни ҳал қилишда медиация хизматлари	□ гендер зўравонлик жабрланувчиларининг фарзандлари учун таълим олиш / давом эттириш учун шароитларни ташкил этишда ёрдам бериш
	□ бошпаналарда вақтинча қолиш хизматлари (инқироз ҳолатларидан ташқари)	□ касб-ҳунар эгаллашда ёки қайта тайёрлашда ёрдам бериш
	□ ҳужжатларни тиклаш хизматлари	□ васийлик / ҳомийликни тиклаш бўйича хизматлар
	□ бошқа хизмат тақдим этувчилар билан алоқа ўрнатишда ёрдам бериш	□ бошқа

V.3.ГЕНДЕР ЗЎРАВОНЛИККА ИДОРАЛАРАРО ЖАВОБ ҚАЙТАРИШ ДОИРАСИДА БОШҚА ХИЗМАТ ТАҚДИМ ЭТУВЧИЛАРГА ЙЎНАЛТИРИШ (ҚАЙТА ЙЎНАЛТИРИШ) (жабрланувчи дастлаб мурожаат қилган ташкилот ва кейинги йўналтирилган муассаса томонидан тўлдирилади)		
Гендер зўравонлик жабрланувчиси қаерга йўналтирилди	□ тиббиёт муассасалари	□ ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлари
	□ инқироз/реабилитация марказлари	□ шелтер / вақтинчалик бошпана
	□ фуқаролик ва жиноий ишлар бўйича судларга	□ маҳалла фуқаролар йиғини
	□ адвокатуралар	□ бандлик марказлари
	□ хокимлик	□ психологик марказлар
	□ маҳалла ва оилаларни қўллаб-қувватлаш бўлимлари	□ аёллар ташкилотлари
	□ ижтимоий хизматлар кўрсатувчи ташкилотлар	□ аёллар кенгаши
	□ бошқа	□ бошқа
VI БЎЛИМ. ХИЗМАТ ТАҚДИМ ЭТУВЧИЛАР ТОМОНИДАН КЎРСАТИЛГАН ХИЗМАТЛАР НАТИЖАЛАРИ (ёрдам ёки хизмат тугагандан сўнг гендер зўравонликка жавоб қайтаришга алоқадор барча хизмат тақдим этувчилар томонидан тўлдирилади)		
Гендер зўравонликка жавобан эришилган натижалар	□ оилавий низоларни ҳал қилишда ёрдам бериш	□ тузатиш дастури ва медиация натижасида оилавий муҳитни яхшилаш
	□ бепул профилактик тиббий кўрик	□ асосий тиббий хизматлардан фойдаланишни таъминлаш (клиник текширув, сурункали касалликларни даволаш)
	□ сурункали касалликларни даволаш	□ тиббий кўрик/диспансер хизмати
	□ болаларнинг мажбурий таълим олиш имкониятини таъминлаш	□ болаларни эмлаш
	□ касб-ҳунар таълими	□ ишга жойлашиш / кичик бизнесни очишда ёрдам бериш
	□ ҳужжатларни тиклаш	□ оилани тиклаш, оилага реинтеграция қилиш
	□ вақтинча / доимий уй-жой билан таъминлаш	□ мулкий низолар ҳал қилиш
	□ психологик реабилитация дастуридан ўтиш	□ ўз жонига қасд қилиш хатти-ҳаракатларининг олдини олиш
	□ бошқа	□ бошқа

2-илова. Гендер зўравонлик ҳодисаси ҳақида суриштирув ўтказишда сўров режаси (намуна)

Саволлар тоифалари	Саволларга мисоллар
Ким?	Ариза берувчи/гендер зўравонликка учраган жабрланувчи ким? Ким ҳодиса ҳақида хабар қилди? Ким зўравонлик/тазйиқ аниқлади? Ким бирор муҳим нарсани кўрди ёки эшитди? Ким зўравонлик/тазйиқни содир этди? Ким зўравонлик/тазйиқ гумонланувчига ёрдам берди? Ким сўроқ қилинди? Ким иш юзасидан ишлади? Ким далилларни кўрди? Ким далилларни олди?
Қайси бири (қайси бирлари) Нима?	Қайси зўравонлик/тазйиқ тури содир этилди? Гумон қилинувчи томонидан қайси ҳаракатлар содир этилган ва қайси усуллар ёрдамида содир этилган? Қайси воситалар ёки қуролдан фойдаланилди? Қандай далиллар олинди? Қайси бирор-бир чора кўрилди? Ҳаракатларни давом эттириш керакми? Бошқа муассасалар хабардор этилдими? Гувоҳлар бошқа муассасалар хабардор этилганини биладиларми? Далиллар билан нима қилинди?
Қаерда (қаерга)?	Қаерда зўравонлик/тазйиқ содир этилди? Қаерда воситалар ёки қурол топилди? Қаерда гумон қилинувчини кўрдилар? Гувоҳлар қаерда эди? Зўравонлик/тазйиқда гумонланувчи қаерда яшайди ёки у қаерга тез-тез боради? Зўравонлик/тазйиқда гумонланувчи қаерда? Зўравонлик/тазйиқда гумонланувчи кўпроқ қаерга бориши мумкин? Зўравонлик/тазйиқда гумонланувчи қаерда аниқланди/ушланди? Далиллар қаерда топилди? Далиллар қаерда сақланди?
Қачон?	Қачон зўравонлик/тазйиқ содир этилди? Қачон зўравонлик/тазйиқ ҳақида хабар берилди? Қачон сиз етиб келдингиз? Қачон сиз гувоҳлар билан мулоқот қилдингиз? Қачон зўравонлик/тазйиқда гумонланувчи аниқланди/ушланди? Қачон ёрдам етиб келди?

Қандай?	Зўравонлик/тазйиқ қандай содир этилди? Зўравонлик/тазйиқда гумонланувчи қандай қилиб зўравонлик/тазйиқ жойига етиб борди ва у ерни тарк этди? Зўравонлик/тазйиқда гумонланувчи зўравонлик/тазйиқ содир этиш учун зарур ахборотни қандай қилиб олди? Воситалар ёки қурол қандай қилиб олинди? Зўравонлик/тазйиқ ҳақида сиз қандай қилиб ахборот олдингиз?
Нима учун?	Нима учун зўравонлик/тазйиқ содир этилди? Нима учун алоҳида воситалар ёки қурол ишлатилди? Нима учун зўравонлик/тазйиқ ҳақида хабар берилди? Нима учун гувоҳлар хоҳламай кўрсатма бермоқда? Гувоҳ нима учун зўравонлик/тазйиқда гумонланувчини кўрсатишни хоҳлади? Нима учун зўравонлик/тазйиқ ҳақида кеч хабар берилди?
Ким билан?	Зўравонлик/тазйиқда гумонланувчи ким билан бирлашди? Гувоҳлар ким билан бирлашдилар? Сиз ким билан гумон қилинувчини аниқламоқчисиз?
Қанча (қандай)?	Содир этилган зўравонлик/тазйиқлар амалга ошириш учун қандай билим-лар талаб этилган? Қанча зарар етказилди? Қанча мулк олиб қўйилди (агар бу ҳолат мавжуд бўлса)? Мулкни олиб кетиш учун қанча куч керак бўлди? Гувоҳлар қандай ахборотни ошкор қилмаяптилар? Содир этилган зўравонлик/тазйиққа оид ҳодисани суруштирувини якунлаш учун қандай қўшимча ахборот керак?

3-илова. Жинсий (интим) шериклари ёки бошқа оила аъзолари томонидан зўравонликка учраган хотин-қизлар учун шахсий хавфсизлик режаси (шаблон)

Гендер зўравонлик жабрланувчисининг шахсий хавфсизлик режаси

(зўравонлик содир этилган ёки такрорий зўравонлик хавфи мавжуд бўлган жойга/муҳитга қайтиш зарурати туғилганида гендер зўравонлик жабрланувчиси билан биргаликда ишлаб чиқилади)

Жабрланувчи	________________	**Хизматларни тақдим этувчи** (ҳуқуқни муҳофаза қилувчи/тиббий/ижтимоий/психологик) **мутахассисни фамилияси, исми, лавозими**	________________
Сана	_________________	**Қайта баҳолаш (саналар)**	_________________

1. Агар менинг шахсий хавфсизлигим ёки менинг фарзандларим хавфсизлигига таҳдид туғилса,мен _______________га ёки______________га мурожаат қилишим мумкин (жабрланувчи зўравонлик такрорланишини кутмаган тақдирда ҳам ўз қарорини кўрсатиши керак).
2. Қариндошларим, яқинларим ёки дўстларимдан кимга ишонишим мумкин ва фавқулодда вазият ҳолати юзага келганида фарзандларим билан кимникида бир неча кун хотиржам яшашим мумкин?
3. Зўравонлик ёки таҳдидли вазиятда мен:_____________ дан (масалан, қайси эшиклар, дераза, лифт, зинапоялар ёки аварияда чиқиш жойлари)хавфсиз чиқиш учун фойдаланишим мумкин.
4. Агар менга нисбатан тазйиқ ёки зўравонлик муқаррар бўлса, мен буни осон тарк этиш имкони бўлган хонада ёки бинода қарши олишга ҳаракат қиламан. Мен қурол ишлатилишига қулай бўлиши мумкин бўлган жойдан қочишга ҳаракат қиламан.
5. Мен ўзимга нисбатан зўравонлик содир этилиши мумкинлиги тўғрисида қуйидаги шахсларни огоҳлантириб қўйишим ва хонадонимда шубҳали шовқин-сурон эшитилса ИИБга хабар беришларини сўрашим мумкин: ______________________________.
6. Мен фарзандларим ёки дўстларимдан қийин вазиятга тушиб қолганимда менга ёрдам сўрашлари учун махфий ишора сифатида (масалан, белги, сўз) _________ дан фойдаланишим мумкин.
7. Агар зўравонликни содир этган шахс бошқа мен билан яшамаётган бўлса, мен уйимда ўз хавфсизлигимни таъминлаш чораларини кўришим мумкин (қулф-калит, сигнализация ва бошқалар). ___________ _____________________________.
8. Мен хавфсизлик сумкасини сақлашим мумкин (уйда/дўстимнинг уйида): _____________
9. Хавф туғилганда уйдан тезда чиқиб кетишим учун менга қуйидагилар керак бўлади (хавфсизлик сумкасининг таркиби):

☐ пул / нақд пул;
☐ уй ва автомобилнинг қўшимча калитлари;
☐ қўшимча кийим-кечаклар;
☐ шахсий гигиена воситалари;
☐ мобиль телефон, муҳим телефон рақамлари, телефон карталари;
☐ тиббий маълумотномалар;
☐ керакли ҳужжатлар (паспорт/шахсни тасдиқловчи бошқа ҳужжат, тиббий карта ва маълумотномалар, фарзандларнинг ҳужжатлари ва бошқалар);
☐ болаларимнинг севимли ўйинчоқлари;
☐ бошқалар__________________________________

Хизмат тақдим этувчи менга қуйидагиларни маълум қилди:

- Мен зўравонликни содир этган шахсни тажовузкор хатти-ҳаракатига жавобгар эмасман, лекин ўзим ва болаларимнинг хавфсизлигини таъминлаш чораларини кўра оламан.
- Мен бундан яхшироғига муносибман: мен ва менинг фарзандларим осойишта ва хавфсиз ҳаёт кечиришга ҳақлимиз.
- Зўравонлик жиноят ҳисобланади, мен бу ҳақида ҳуқуқни муҳофаза қилиш идораларига мурожаат қилишим мумкин.
- Вақтинчалик ҳимоя ордерларни олиш тартиби мавжуд, мен уни қандай олишни биламан.
- Мен ёрдам олишим мумкин бўлган жойлар бор: ___________________________

  Хизмат тақдим этувчи менга қуйидаги ёрдам кўрсатувчи муассасалар билан муаммони ҳал этиш бўйича ҳамкорликда иш олиб боришни давом эттириш таклифини берди, мен рози бўлдим:_______________ _____________________________.

4-илова. ҲИМОЯ ОРДЕРИ НАМУНАСИ

Тазйиқ ва зўравонликдан жабрланган хотин-қизларга ҳимоя ордерини бериш тартиби тўғрисидаги низомга 1-ИЛОВА

ШАКЛ-1

Тазйиқ ва зўравонликдан жабрланган хотин-қизлар учун ҳимоя ордери

Серия АА № 0000000

20__ йил «__ » _________ (берилган сана) ____________________ (берилган жой)

Тазйиқ ўтказган ёки зўравонлик содир этган ёки содир этишга мойил бўлган шахслар ҳақида маълумотлар:

____

(Ф.И.О, туғилган санаси ва жойи, ўқиш, иш ва яшаш жойи)

____

____

Жабрланган шахснинг қонуний ёки васийлик, хомийлик органи вакили

____

(Ф.И.О, туғилган санаси ва жойи, ўқиш, иш ва яшаш жойи)

____

____

______________________________________ имзоси

Тазйиқ ўтказган ёки зўравонлик содир этган ёки содир этишга мойил бўлган шахсга белгиланган чекловлар:

тазйиқ ўтказишни ва зўравонлик содир этишни тақиқлаш (1) ☐, тазйиқ ўтказган ёки зўравонлик содир этган шахснинг тазйиқ ва зўравонликдан жабрланганлар билан алоқасини тақиқлаш (2) ☐, тазйиқ ўтказилган ва зўравонлик содир этилган тақдирда тазйиқ ва зўравонликдан жабрланганнинг ҳамда тазйиқ ўтказган ва зўравонлик содир этган шахснинг бир хонада бирга бўлишини тақиқлаш (3) ☐, тазйиқ ўтказган ёки зўравонлик содир этган шахснинг зиммасига тазйиқ ва зўравонликдан жабрланганни даволаш, унга маслаҳат бериш, уни тазйиқ ва зўравонликдан жабрланганларга ёрдам кўрсатувчи махсус марказга жойлаштириш учун харажатларнинг, етказилган моддий зарарнинг ўрнини қоплаш, шунингдек маънавий зиённи компенсация қилиш мажбуриятини юклатиш (4) ☐, тазйиқ ўтказган ва зўравонлик содир этган шахснинг қуролни (бундан хизмат қуроли мустасно), сақлаш ва олиб юриш ҳуқуқини ҳимоя ордерининг амал қилиши ёки унда кўрсатилган муддат даврида чеклаш ёхуд тақиқлаш, шунингдек қурол сотиб олиш учун рухсатнома олишга доир ҳуқуқини тақиқлаш (5) ☐, зўравонлик хулқ-атворини ўзгартириш бўйича тузатиш дастуридан ўтиши шартлиги юзасидан белгиланган мажбурият(6) ☐ .

Ҳимоя ордерининг амал қилиш муддати: 20__ йил «___» ________ дан 20__ йил «___» ___________ гача.

Ҳимоя ордерининг амал қилиш муддати узайтирилганлиги: 20__ йил «___» ________ дан 20__ йил «___» ___________ гача.

Чекловлар билан танишдим:

(1) ☐ ___________имзо
(2) ☐ ___________имзо
(3) ☐ ___________имзо
(4) ☐ ___________имзо
(5) ☐ ___________имзо
(6) ☐ ___________имзо

20__ йил «___ » ____________ (танишган сана)

✂---

Тазйиқ ўтказган ёки зўравонлик содир этган ёки содир этишга мойил бўлган шахс учун ҳимоя ордери нусхаси

Серия АА № 0000000

20__ йил « ___ »__________ (берилган сана) ____________________ (берилган жой)

Жабрланган шахснинг қонуний ёки васийлик, хомийлик органи вакили

____

(Ф.И.О, туғилган санаси ва жойи, ўқиш, иш ва яшаш жойи)

____

____

______________________________________ имзоси

Тазйиқ ўтказилган ёки зўравонликдан жабрланган хотин-қизлар ҳақидаги маълумотлар:

____

(Ф.И.О, туғилган санаси ва жойи, ёки ўқиш иш жойи ва яшаш жойи)

____

____

Ҳимоя ордерида белгиланган чекловлар ва белгиланган мажбурият:

тазйиқ ўтказишни ва зўравонлик содир этишни тақиқлаш (1) ☐, тазйиқ ўтказган ёки зўравонлик содир этган шахснинг тазйиқ ва зўравонликдан жабрланганлар билан алоқасини тақиқлаш (2) ☐, тазйиқ ўтказилган ва зўравонлик содир этилган тақдирда тазйиқ ва зўравонликдан жабрланганнинг ҳамда тазйиқ ўтказган ва зўравонлик содир этган шахснинг бир хонада бирга бўлишини тақиқлаш (3) ☐, тазйиқ ўтказган ёки зўравонлик содир этган шахснинг зиммасига тазйиқ ва зўравонликдан жабрланганни даволаш, унга маслаҳат бериш, уни тазйиқ ва зўравонликдан жабрланганларга ёрдам кўрсатувчи махсус марказга жойлаштириш учун харажатларнинг, етказилган моддий зарарнинг ўрнини қоплаш, шунингдек маънавий зиённи компенсация қилиш мажбуриятини юклатиш (4) ☐, тазйиқ ўтказган ва зўравонлик содир этган шахснинг қуролни (бундан хизмат-штат қуроли мустасно), сақлаш ва олиб юриш ҳуқуқини ҳимоя ордерининг амал қилиши ёки унда кўрсатилган муддат даврида чеклаш ёхуд тақиқлаш, шунингдек қурол сотиб олиш учун рухсатнома олишга доир ҳуқуқини тақиқлаш (5) ☐, зўравонлик хулқ-атворини ўзгартириш бўйича тузатиш дастуридан ўтиши шартлиги юзасидан белгиланган мажбурият(6) ☐.

Ҳимоя ордерининг амал қилиш муддати: 20__ йил «___» ________ дан 20__ йил «___» ___________ гача.

Ҳимоя ордерининг амал қилиш муддати узайтирилганлиги: 20__ йил «___» ________ дан 20__ йил «___» ___________ гача.

Чекловлар билан танишдим:

(1) ☐ ___________имзо
(2) ☐ ___________имзо
(3) ☐ ___________имзо
(4) ☐ ___________имзо
(5) ☐ ___________имзо

20__ йил «___ »_________ (танишган сана)

✂---

Ҳимоя ордери берилаётган шахс ҳақидаги маълумотлар:

Серия АА № 0000000

____

(Ф.И.О. туғилган санаси ва жойи, касби ҳамда яшаш жойи)

____

Ҳимоя ордерини олдим: ____

(жабрланувчининг Ф.И.О, имзоси ҳимоя ордерини олган йил, ой ва сана)

Ҳимоя ордери берилган шахсга ушбу ордерда белгиланган талабларини тушунтириш:

Мен ________________ ҳимоя ордерида қайд этилган чекловлар тазйиқ ўтказган ёки зўравонлик содир этган ёки содир этишга мойил бўлган шахс томонидан бажарилмаган ҳолларда зудлик билан мансабдор шахсни хабардор этишлик тартиби билан танишдим.

____________________ (жабрланувчининг имзоси)

Чекловлар билан танишдим:

(1) ☐ ________ имзо
(2) ☐ ________ имзо
(3) ☐ ________ имзо
(4) ☐ ________ имзо
(5) ☐ ________ имзо
(6) ☐ ________ имзо

20__ йил «___ » __________ (танишган сана)

Серия АА № 0000000

Ҳимоя ордери нусхаси берилаётган шахс ҳақидаги маълумотлар:

____

(Ф.И.О. туғилган санаси ва жойи, касби ҳамда яшаш жойи)

____

Ҳимоя ордерини олдим ____

(Тазйиқ ўтказган ёки зўравонлик содир этган ёки содир этишга мойил бўлган шахснинг танишганлиги юзасидан имзо, йил, ой ва сана)

Ҳимоя ордери берилган шахсга ушбу ордерда белгиланган талабларга риоя этмасликнинг оқибатларини тушунтириш

Мен ________________ ҳимоя ордеридаги чекловлар ва уни бажармаслик оқибатлари билан танишдим.

____________________ (Тазйиқ ўтказган ёки зўравонлик содир этган ёки содир этишга мойил бўлган шахс имзоси)

Чекловлар билан танишдим:

(1) ☐ ________ имзо
(2) ☐ ________ имзо
(3) ☐ ________ имзо
(4) ☐ ________ имзо
(5) ☐ ________ имзо
(6) ☐ ________ имзо

20__ йил «___ » __________ (танишган сана)

Тазйиқ ўтказилган ёки зўравонликдан жабрланган шахс

Ўзбекистон Республикасининг 2019 йил 2 сентябрдаги «Хотин-қизларни тазйиқ ва зўравонликдан ҳимоя қилиш тўғрисида»ги қонуни 4-моддасига мувофиқ тазйиқ ва зўравонликдан жабрланувчи қуйидаги ҳуқуқларга эга:

ўзига нисбатан тазйиқ ва зўравонлик содир этилганлиги ёки уларни содир этиш таҳдиди тўғрисидаги ариза билан тегишли ваколатли органларга ҳамда ташкилотларга ёхуд судга мурожаат этиш;

махсус марказларда, шунингдек бепул ишонч телефони орқали бепул ҳуқуқий маслаҳат, иқтисодий, ижтимоий, психологик, тиббий ва бошқа ёрдам олиш;

ички ишлар органларига ҳимоя ордери бериш тўғрисидаги талаб билан мурожаат қилиш, ҳимоя ордери шартлари бузилган тақдирда уларни бу ҳақда хабардор қилиш;

содир этилган тазйиқ ва зўравонлик натижасида ўзига етказилган моддий зарарнинг ўрни қопланиши ҳамда маънавий зиён компенсация қилиниши тўғрисидаги талаб билан судга мурожаат этиш.

Тазйиқ ва зўравонликдан жабрланувчи етказилган моддий зарарнинг ўрнини қоплаш ҳамда маънавий зиённи компенсация қилиш тўғрисидаги ариза билан судга мурожаат этганда давлат божи тўлашдан озод қилинади.

✂--

Тазйиқ ўтказган ёки зўравонлик содир этган ёки содир этишга мойил бўлган шахс қуйидагиларга риоя этишлари шарт:

Ўзбекистон Республикасининг 2019 йил 2 сентябрдаги «Хотин-қизларни тазйиқ ва зўравонликдан ҳимоя қилиш тўғрисида»ги қонунига мувофиқ мансабдор шахс томонидан белгилаб берилган чекловларга риоя этиши;

мазкур Қонунга мувофиқ мансабдор шахс томонидан белгилаб берилган чекловлар юзасидан келиб чиққан низоли ҳолатлар бўйича ўз вақтида юқори турувчи идорага ёки судга белгиланган тартибда мурожаат қилиши;

ҳимоя ордери берилган тазйиқ ва зўравонликдан жабрланган хотин-қизларнинг ноқонуний хатти-ҳаракати юзасидан ҳуқуқни муҳофаза қилувчи идораларга ёки ваколатли органларга ўз вақтида хабар бериш шарт.

Мен ҳимоя ордерининг шартлари ҳамда уни бажармаслик оқибатлари ва зўравонлик хулқ-атворини ўзгартириш бўйича тузатиш дастурларидан ўтишим зарурлиги тўғрисида хабардор қилиндим.

20 __ йил « ___ » _________	____________	______________________________
(танишган сана)	(имзоси)	(тазйиқ ўтказган ёки зўравонлик содир этган шахснинг Ф.И.О)

✂--

Серия АА № 0000000

Ҳимоя ордерини бериш учун асос бўлган ҳужжатлар:

тазйиқ ва зўравонлик қурбонининг мурожаати (1)☐, жисмоний ёки юридик шахсларнинг хабарлари (2)☐, тазйиқ ёки зўравонлик содир этиш ёхуд уларни содир этишга уриниш фактларининг ваколатли органлар ва ташкилотлар ходимлари томонидан бевосита аниқланиши (3)☐, давлат органларидан ва бошқа ташкилотлардан келиб тушган материаллар (4)☐.

(1) ☐
(2) ☐
(3) ☐
(4) ☐

Ҳимоя ордерида белгиланган чекловлар:

тазйиқ ўтказишни ва зўравонлик содир этишни тақиқлаш (1) ☐, тазйиқ ўтказган ёки зўравонлик содир этган шахснинг тазйиқ ва зўравонликдан жабрланганлар билан алоқасини тақиқлаш (2) ☐, тазйиқ ўтказилган ва зўравонлик содир этилган тақдирда тазйиқ ва зўравонликдан жабрланганнинг ҳамда тазйиқ ўтказган ва зўравонлик содир этган шахснинг бир хонада бирга бўлишини тақиқлаш (3) ☐, тазйиқ ўтказган ёки зўравонлик содир этган шахснинг зиммасига тазйиқ ва зўравонликдан жабрланганни даволаш, унга маслаҳат бериш, уни тазйиқ ва зўравонликдан жабрланганларга ёрдам кўрсатувчи махсус марказга жойлаштириш учун харажатларнинг, етказилган моддий зарарнинг ўрнини қоплаш, шунингдек маънавий зиённи компенсация қилиш мажбуриятини юклатиш (4) ☐ тазйиқ ўтказган ва зўравонлик содир этган шахснинг қуролини (бундан хизмат қуроли мустасно), сақлаш ва олиб юриш ҳуқуқини ҳимоя ордерининг амал қилиши ёки унда кўрсатилган муддат даврида чеклаш ёхуд тақиқлаш, шунингдек қурол сотиб олиш учун рухсатнома олишга доир ҳуқуқини тақиқлаш (5) ☐, зўравонлик хулқ-атворини ўзгартириш бўйича тузатиш дастуридан ўтиши шартлиги юзасидан белгиланган мажбурият (6) ☐.

Ҳимоя Ҳимоя ордерининг амал қилиш муддати: 20__ йил «___» _______ дан 20__ йил «___» ________ гача.

Ҳимоя ордерининг амал қилиш муддати узайтирилганлиги: 20__ йил «___» _______ дан 20__ йил «___» ________ гача.

Жабрланган шахснинг қонуний ёки васийлик, хомийлик органи вакили

____
(Ф.И.О, туғилган санаси ва жойи, ўқиш, иш ва яшаш жойи)
____
____
______________________________ имзоси

Чекловлар билан танишдим:

(1) ☐ (2) ☐ (3) ☐ (4) ☐ (5) ☐, (6) ☐

20__ йил « ___ » __________
(танишган сана)

5-илова. Гендер зўравонлик жабрланувчисини реабилитация қилиш ва мослаштириш марказларига жўнатиш учун йўлланма (намуна)

Нусха_____

Тазйиқ ва зўравонликдан жабрланганларни реабилитация қилиш ва мослаштириш ҳамда ўз жонига қасд қилишнинг олдини олиш марказига
Й Ў Л Л А НМ А

20____йил «_____»_______

шаҳри|туман

Ф.И.О. ____

____

Туғилган ____

Туғилган жойи ____

____

Яшаш жойи ____

____

Зўравонлик тури ____

Гендер зўравонлик ҳодисасини қисқа тарихи ____

____

____

____

____

____

Жабрланган аёлнинг Реабилитация марказига жўнатилишига розиги ___________________________

____

Ижрочи: ____
(профилактика инспектори унвони, ФИО, ички ишлар органи номи)

____

(имзо)

6-илова. Гендер зўравонлик жабрланувчиларини бошқа хизмат тақдим қилувчиларга йўналтириш мумкин бўлган ташкилот ва муассасалар каталоги/маълумотлар базаси

№	Хизмат турлари*	Ташкилот/ муассасанинг мулкчилик шакли *(давлат/ нодавлат)*	Ташкилот номи	Ташкилот томонидан кўрсатиладиган ёрдам турлари	Боғланиш учун манзил/телефон/ масъул шахс
1.	Ижтимоий ёрдам				
1.1.					
1.2.					
2.	Ҳуқуқий ёрдам				
2.1.					
2.2.					
3.	Тиббий ёрдам				
3.1.					
3.2.					
4.	Гуманитар/молиявий ёрдам				
4.1.					
4.2.					
5.	Бандлик/иқтисодий имкониятларнинг кенгайиши				
5.1.					
5.2.					
6.	Психологик ёрдам				
6.1.					
6.2.					

*ҳар бир кичик бўлимда алоҳида хизматлар турларини кўрсатиш мумкин. Мисол: "Ижтимоий ёрдам" бўлимида алоҳида "хавфсиз вақтинчалик бошпана", "жабрланувчи болаларининг таълими" ва бошқа.

7-илова. Гендер зўравонликка жавобан ички ишлар органларининг профилактика инспекторига эслатма

Гендер зўравонликка жавобан ички ишлар органларининг профилактика инспектори учун ЭСЛАТМА

Гендер зўравонлик ҳақида ахборот тушганда профилактика инспектори қуйидаги тадбирларни амалга оширади:

Навбатчилик қисмлари томонидан тақдим этилган аризалар ва хабарларни ўрганади ҳамда ўрганиш жараёнида:

- жабрланувчи ва гендер зўравонлик содир этган шахс, шунингдек бошқа шахслар билан суҳбатлашади;
- гендер зўравонлик содир этган шахсда қурол, ўткир тиғли, кесадиган буюмлар ва соғлиғига зарар етказиши мумкин бўлган бошқа буюмлар борлигини текширади. Уйда қурол сақлаши мумкинлигини аниқлайди;
- зарурат бўлса, гендер зўравонлик содир этган шахсни яккалаб қўяди;
- хабрланувчининг ва гендер зўравонлик содир этган жабрланувчининг ҳаёт тарзини, шунингдек гендер зўравонлик келиб чиқишига имкон берган сабаблар ва шарт-шароитларни ўрганади;
- аввал гендер зўравонлик ҳоллари бўлганми-йўқми, улар қанчалик тез-тез такрорланишини аниқлайди. Гендер зўравонлик жабрланувчилари аввалги низоларда жароҳат олганми-йўқми ва улар тиббий ёрдам сўраб мурожаат қилганми-йўқми аниқлайди. Гендер зўравонлик содир этган шахс аввал ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлар томонидан ушланганми-йўқми ва нима учун ушланганлигини аниқлайди;
- гендер зўравонлик жабрланувчисига зарур маслаҳат беради ва ҳимоя ордерини бериш, гендер зўравонлик содир этган шахсни маъмурий ёки жиноий жавобгарликка жалб қилиш тартибини тушунтиради;
- зўравонлик содир этган шахсга гендер зўравонлик содир этганликнинг ҳуқуқий оқибатларини, ҳимоя ордери берилишини, маъмурий ёки жиноий жавобгарликка жалб қилинишини тушунтиради;
- зарурат бўлса, гендер зўравонлик жабрланувчисини тиббиёт муассасасига ёки хавфсиз жойга ёхуд ижтимоий хизмат кўрсатувчи ихтисослашган муассасага (бошпана марказига) транспортда ташилишини ташкил этади;
- жабрланувчини ва гендер зўравонлик содир этган шахсни реабилитация қилиш ҳамда ижтимоий мослаштириш чораларини кўради;
- расмий сўров ўтказилган куннинг эртаси куни гендер зўравонлик жабрланувчисига қуйидаги мавзуда қўнғироқ қилади: бир суткада нима бўлди, янги хавфлар борми, кўрсатилган манзилларга мурожаат қилиндими, ёрдам олдими, қандай тўсиқлар пайдо бўлди, яна қандай ёрдам керак.
- ҳимоя ордери бериш учун материаллар, гендер зўравонлик содир этган шахсни маъмурий ёки жиноий жавобгарликка тортиш учун материаллар тайёрлайди.

Аризалар ва хабарларни ўрганиш якунлари бўйича:

- гендер зўравонлик факти аниқланганда ҳимоя ордерини расмийлаштиради;
- фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органларини, шунингдек бошқа ваколатли органларни ва ташкилотларни ҳимоя ордери берилганлиги ҳақида (гендер зўравонлик жабрланувчиси розилиги билан) хабардор қилади;
- гендер зўравонлик факти тасдиқланмаса, Қонунга мувофиқ тегишли тадбирларни белгилайди ва бу ҳақда маҳалла фуқаролар йиғини раисини, маҳалла аёллари билан ишлаш котибини, мутахассисини хабардор қилади ва улар билан ҳужжат тузади;
- гендер зўравонлик содир этган жабрланувчининг ҳаракатларида ЎзР ЖКнинг тегишли моддалари татбиқ этиладиган белгилар аниқланса, ҳимоя ордери бериш билан бир вақтда жиноий жавобгарликка тортиш масаласини ҳал қилади;

- ҳимоя ордери мажбурий тартибда гендер зўравонлик содир этган шахсга ва гендер зўравонликдан азият чеккан шахсга имзо қўйдириб берилади;
- гендер зўравонлик содир этган шахс ҳимоя ордери олганлигини имзолашдан бош тортса, у маъмурий жавобгарликка тортилиши ҳақида расмий огоҳлантирилади, гувоҳлар иштирокида далолатнома тузилади.

Ҳимоя ордери шахсни маъмурий ёки жиноий жавобгарликка тортиш масаласи ҳал этилган ҳолда берилади.

Профилактика инспектори уч сутка ичида бевосита бошлиғига ҳимоя ордери бериш тўғрисида билдирги орқали етказиши шарт. У, ўз навбатида, ҳимоя ордери бериш учун тўпланган материалларни ўрганиб ва иккала томон фикрларини эшитиб, профилактика инспекторининг ҳимоя ордери бериш тўғрисидаги қарорини бекор қилишга ҳақли.

Гендер зўравонлик жабрланувчисига ва гендер зўравонлик содир этган шахсга ҳимоя ордери бериш ҳуқуқига фақат профилактика инспектори эга бўлади.

Ҳимоя ордери ариза ёки хабар тушгандан кейин 24 соат ичида 30 кунлик муддатга берилади.

Ҳимоя ордерида қуйидагилар кўрсатилади:
- у расмийлаштирилган сана, жой;
- уни расмийлаштириш учун асос бўлиб хизмат қилган асослар;
- гендер зўравонлик жабрланувчисининг ва гендер зўравонлик содир этган жабрланувчининг фамилияси, исми ва отасининг исми, туғилган санаси ва жойи, касби ва яшаш жойи;
- Қонуннинг 26-моддасида назарда тутилган бир ёки бир нечта чеклов.

<u>Профилактика инспектори қуйидаги чекловларни қўллаш ҳуқуқига эга</u>:
1. Тазйиқ ўтказиш ёки зўравонлик содир этишни тақиқлаш.
2. Гендер зўравонлик содир этган жабрланувчининг гендер зўравонликжабрланувчиси билан алоқасини тақиқлаш (гендер зўравонликжабрланувчиси ва гендер зўравонлик содир этган шахс ўртасида билвосита алоқасига йўл қўйилади).
3. Гендер зўравонлик жабрланувчисининг ва гендер зўравонлик содир этган жабрланувчининг бир хонада бирга бўлишини тақиқлаш.
4. Тазйиқ ўтказган ва гендер зўравонлик содир этган жабрланувчининг зиммасига даволаш, маслаҳат бериш учун харажатларнинг, етказилган моддий зарарнинг, махсус марказга жойлаштириш учун харажатларнинг ўрнини, маънавий зиённи компенсация қилиш мажбуриятини юклатиш.
5. Гендер зўравонлик содир этган жабрланувчининг қуролни (бундан хизмат қуроли мустасно) сақлаш ва олиб юриш ҳуқуқини ҳимоя ордерининг амал қилиши даврида чеклаш, шунингдек қурол сотиб олиш учун рухсатнома олишга доир ҳуқуқини тақиқлаш.

Ҳимоя ордерини беришда профилактика инспектори:
1. Гендер зўравонлик содир этган шахсни ҳимоя ордерида кўрсатилган чекловлар бузилса, у маъмурий жавобгарликка тортилиши мумкинлиги ҳақида огоҳлантириши;
2. Гендер зўравонликдан жабрланган шахсни ҳимоя ордери олганидан қатъи назар у гендер зўравонлик содир этган шахсга қарши жиноий иш қўзғатиш аризаси билан судга мурожаат қилиш ҳуқуқига эга эканлиги ҳақида огоҳлантириши;
3. Гендер зўравонликдан жабрланган шахсни ҳимоя ордери ва жиноий жавобгарликка тортиш тўғрисида ариза олганидан қатъи назар у никоҳни бекор қилиш, мулкни тақсимлаш, алиментлар ундириш, етказилган зарарни қоплаш ёки бошқа компенсациялар тўғрисида иш қўзғатиш ҳақидаги ариза билан судга мурожаат қилиш ҳуқуқига эга эканлиги ҳақида огоҳлантириши шарт.

Ҳимоя ордерида назарда тутилган чекловлар ижроси устидан назорат:

- ҳимоя ордерида назарда тутилган чекловлар ижроси устидан назорат ҳуқуқбузарликларнинг олдини олиш бўлими бошлиғи зиммасига юкланади ва бевосита профилактика инспектори томонидан амалга оширилади;
- ҳимоя ордерида назарда тутилган чекловлар ижроси устидан назорат қилувчи профилактика инспектори вазиятга қараб назоратнинг қуйидаги турларидан фойдаланиши мумкин: яшаш жойи бўйича оилани бориб кўриш, телефон орқали суҳбатлашиш, қўшнилар ва қариндошлар билан суҳбатлашиш, гендер зўравонлик содир этган шахсни таянч пунктга таклиф қилиш ва назоратнинг бошқа шакллари.

Ҳимоя ордерида назарда тутилган чекловларни ижро этмаслик учун жавобгарликка тортиш учун судга юбориладиган қуйидаги материалларни тайёрлаш зарур:

1. Ҳимоя ордерида назарда тутилган чекловларни ижро этмаслик тўғрисида профилактика инспектори рапорти.
2. Жабрланувчининг ва гендер зўравонлик содир этган жабрланувчининг тушунтириш хатлари.
3. Ҳимоя ордеридаги чекловлар бузилганлиги ҳақида гувоҳларнинг тушунтириш хатлари.
4. Гендер зўравонликка доир дастлабки материаллар (ҳимоя ордери берилган вақтда тўпланган материаллар).
5. Судга илова қоғози:
   - ҳимоя ордерининг амал қилиш муддатини узайтириш.

Агар гендер зўравонлик хавфи бартараф этилмаган бўлса, гендер зўравонлик жабрланувчисининг аризасига кўра ҳимоя ордерининг амал қилиш муддати профилактика инспектори томонидан 30 кунлик муддатга узайтирилиши мумкин, бунда чекловлар билан бир қаторда гендер зўравонлик содир этган шахсни тузатиш дастури тайинланади.

Профилактика инспектори:

- фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари, таълим, соғлиқни сақлаш, меҳнат органлари, нодавлат нотижорат ташкилотлари ва фуқаролик жамиятининг бошқа институтлари билан биргаликда низоли, нобоп ва жанжалкаш оилалар билан профилактика ишларини мунтазам олиб боради.

"Ҳуқуқбузарликлар профилактикаси тўғрисида" 2014 йил 14 майдаги 371-сон Қонун асосида "оилавий-маиший муносабатлар соҳасида ҳуқуқбузарликлар содир этувчилар" ҳисобида турадиган шахслар билан иш олиб боради.

8-илова. Гендер зўравонликка чек қўйиш ва унинг олдини олиш бўйича ички ишлар органи профилактика инспекторлари фаолиятининг йўриқномаси схемаси

Босқичлар	Масъул ижрочилар	Тадбирлар	Муддатлар
1-босқич	Гендер зўравонлигидан жабрланганлар Гендер асосидаги зўравонликнинг гувоҳи Жабрланувчининг дўстлари ва қариндошлари Жисмоний ва юридик шахслар, ваколатли органлар ва ташкилотларнинг вакиллари	1. Гендер зўравонлигидан жабрланганларнинг ИИБга аризалари 2. Жисмоний ёки юридик шахсларнинг гендер зўравонлиги, ваколатли органлар ва ташкилотлар вакиллари тўғрисида маълумот	1. Зарур бўлганда 2. Дарҳол
2-босқич	ИИБнинг навбатчилик бўлими	1. ИИБнинг навбатчилик бўлимида журналда Гендер асосидаги зўравонлик тўғрисидаги ариза ва хабарларни рўйхатдан ўтказиш 2. Белгиланган тартибда ИИБнинг навбатчилик бўлимида рўйхатдан ўтган гендер асосидаги зўравонлик тўғрисидаги маълумотлар профилактика инспекторига тақдим этилади	1. Қонуности ҳужжатларига мувофиқ 2. Дарҳол
		1. У навбатчи бўлимлар томонидан берилган аризалар ва хабарларни ўрганади ва ўрганиш жараёнида: – жабрланувчи ва гендер асосидаги зўравонликни содир этган шахс, шунингдек бошқа шахслар билан сухбатлар; – қурол-яроқ, санчиш, кесиш ва соғлиқ учун зарарли бўлиши мумкин бўлган бошқа нарсалар учун гендер асосидаги зўравонликни содир этган шахсни шахсий текширувини амалга оширади. Уйда қурол сақлаш эҳтимолини аниқлайди; – агар керак бўлса, гендер асосидаги зўравонлик жиноятчиси изоляция қилинади; – жабрланувчи ва гендер асосидаги зўравонликни содир этган жабрланувчининг турмуш тарзи, шунингдек, гендер асосидаги зўравонликни келиб чиқиш сабабларини – ва шароитларни ўрганади;	

3-босқич	Профилактика инспектори	– илгари гендер асосидаги зўравонлик ҳолатлари бўлганлигини, уларнинг қанчалик тез-тез такрорланишини аниқлайди. Олдинги можароларда гендер зўравонлигидан жабрланганлар жароҳатлар олганлиги ёки тиббий ёрдамга мурожаат килган-қилмаганлиги аниқланади; гендер асосидаги зўравонликни содир этган шахс илгари ҳуқуқни муҳофаза қилиш идоралари томонидан қачон, нима учун ҳибсга олинган-олинмаганлигини аниқлайди; – гендер зўравонлигидан жабрланган шахсга зарур маслаҳатларни беради ва ҳимоя ордерини тақдим қилиш, гендер асосидаги зўравонликни содир этган шахсни маъмурий ёки жиноий жавобгарликка тортиш тартибини тушунтиради; – зўравонликни содир этган шахсни гендер асосидаги зўравонликнинг ҳуқуқий оқибатлари, ҳимоя ордерини бериш, маъмурий ёки жиноий жавобгарликка тортиш тўғрисида тушунтиради; – агар керак бўлса, гендер зўравонлигидан жабрланганларни тиббий муассасага ёки хавфсиз жойга ёки ихтисослашган ижтимоий хизмат кўрсатиш муассасасига (шелтер маркази) олиб боришни ташкил қилади; – гендер зўравонлигидан жабрланган ва уни содир этган шахсга реабилитация қилиш ва ижтимоий мослашув чораларини кўради; – ҳимоя ордерини бериш, гендер асосидаги зўравонликни содир этган шахсни маъмурий ёки жиноий жавобгарликка тортиш учун ҳужжатлар тайёрлайди. 2. Ариза ва хабарларни ўрганиш натижаларига кўра: – гендер асосидаги зўравонлик фактлари аниқланганда ҳимоя ордерини расмийлаштиради; – фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари, шунингдек бошқа ваколатли органлар ва ташкилотларга ҳимоя ордери берилганлиги тўғрисида (гендер зўравонлигидан жабрланган билан келишган ҳолда) хабар беради; – гендер асосидаги зўравонлик фактлари тасдиқланмаган тақдирда, қонунда белгиланган тартибда тегишли чораларни белгилайди ва фуқаролар йиғини раиси, котиб, маҳалла аёллари билан ишлаш бўйича мутахассисни хабардор қилади ва улар билан далолатнома тузади; – агар гендер асосидаги зўравонликни содир этган жабрланувчининг хатти-ҳаракатлари Ўзбекистон Республикаси Жиноят кодексининг тегишли моддаларига тегишли бўлса, ҳимоя ордери берилиши билан бир вақтда жиноий жавобгарликка тортиш масаласи ҳал қилинади; – ҳимоя ордери мажбурий равишда гендер асосидаги зўравонликни содир этган ва гендер асосидаги зўравонликдан жабр кўрган шахсга имзо орқали берилади. Агар гендер асосидаги зўравонликни содир этган шахс ҳимоя ордерини имзолашдан бош тортса, маъмурий жавобгарликка тортиш тўғрисида расмий огоҳлантириш берилади, гувоҳлар иштирокида далолатнома тузилади. Ҳимоя ордерини шахсни маъмурий ёки жиноий жавобгарликка тортиш тўғрисидаги қарор билан бир вақтда берилади.	24 соат ичида Ҳимоя ордери вақтида

4-босқич	Профилактика инспектори Гендер асосидаги зўравонликдан ҳимоя қилиш ваколатига эга ташкилот	Профилактика инспектори мажбур: – фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари, таълим, соғлиқни сақлаш, меҳнат органлари, нодавлат нотижорат ташкилотлари ва фуқаролик жамиятининг бошқа институтлари билан биргаликда мунтазам равишда низоли оилалар ва оилавий жанжалкашлар билан профилактика ишларини олиб бориш; – 2014 йил 14 майдаги 371-сонли "Ҳуқуқбузарликлар профилактикаси тўғрисида" ги қонун асосида "оилавий муносабатлар соҳасидаги ҳуқуқбузарликлар" тоифасидаги рўйхатга олинган шахслар билан ишлаш	Доимий равишда

Муҳаррир: У. Раджабова
Дизайн ва компьютерда тайёрловчи: А. Холматов

Босишга рухсат этилди 16.04.2021 й. Бичими 60x90 1/8.
«Myriad Pro» гарнитураси. Офсет босма усулида босилди.
Босма табоғи 6,0.
Адади 12 000 нусха.

Нашриёт уйи «BAKTRIA PRESS»
100000, Тошкент, Буюк Ипак Йўли мавзеси, 15-25
Тел.: +998 (71) 233-23-84
e-mail: baktriapress@gmail.com

MEGA BASIM МЧЖ босмахонасида чоп этилди
Baha Is Merkezi, Haramidere, Istanbul, Turkey.
www.mega.com.tr

ISBN 978-9943-7109-8-6

ISBN: 978-9943-7109-8-6
9 789943 710986